

İRAN'IN SURİYE POLİTİKASI BAĞLAMINDA ŞİİLİK VE Şİİ MİLİSLER*

Shiism and Shiite Militia in the Context of Iran's Syrian Policy

İrem BİLGETÜRK**

Öz

Günümüzde İran ve Suriye, Ortadoğu'da birbirlerine politik açıdan açıkça destek veren iki ülke konumundadır. Irksal köken olarak birbirinden tamamen farklı olan bu iki ülke, politikalarını mezhepsel bağlamda birbirlerine entegre etmiş ve dış politikalarıyla da bu durumu desteklemiştir. İkilinin ilişkileri bununla da sınırlı değildir. İran'ın Ortadoğu'daki hegemon güç olma idealinde, Suriye'nin rolü oldukça önemlidir. Suriye, İran için hem Şii Hilali'nin bir halkası hem de diğer bölge devletleriyle ilişkilerinin kilididir. Suriye'nin bu açıdan hem stratejik hem de jeopolitik önemi bulunmaktadır. Bu minvalde İran, Suriye'ye Şii milisler göndererek devlet rejiminin ayakta kalması adına var gücüyle çabalamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İran, Suriye, Şiilik, Şii Milisler, Din.

Abstract

Nowadays, Iran and Syria are two states which apparently back each other's policies in the Middle East. However, their racial origins are totally different, these two countries have been integrated within the sectarian context and support this condition due to their policies. However, their relationship is not limited with the context stated above. Syria has a huge importance in Iran's ambition of being a great power in the Middle East. As a part of the Shiite Crescent, Syria has a key position in the context of its relationship with other states of the region. In this respect Syria is important in both strategic and geopolitical sense. Thus, by sending Shiite militia to Syria, Iran is utilising its power to the fullest, in order to maintain the regime.

Keywords: Iran, Syria, Shia, Shiite Militias, Religion.

* Makale Geliş Tarihi: 30.04.2018 – Yayına Kabul Tarihi: 09.05.2018

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Ortadoğu ve Afrika Çalışmaları Bilim Dalı,
e-posta: bilgeturkirem5@gmail.com

Giriş

Ortadoğu ülkelerinde etkili olan Arap Baharı'nın Suriye'ye sıçramasına müteakip ülkedeki durum gün geçtikçe olumsuz bir hal almıştır. Suriye Hükümeti "de-facto" anlamda devamlılık arz etse de ülke toprakları nüfuz alanlarına ayrılmıştır. Bu süreçte ülke, terör örgütleri ve ülke dışı diğer aktörlerin serbestçe dolaşabileceği bir alan haline gelmiştir. Her ne kadar Suriye Hükümeti, senelerce doğrudan yardım almadan ayakta kalmak adına çabalasa da bahse konu olan durum, dış yardımlar almayı zorunlu kılmıştır. Yardım alınan ülkeler görünür çıkarları doğrultusunda taraf değiştirmeye meyilli olsa da İran, kırk yıla yakın bir süredir Suriye'yle ilgili politikalarını değiştirmemiş ve müttefikinin yanında yer almıştır. İran'ın bunun için çok geçerli sebepleri bulunmaktadır.

Uluslararası arena bağlamında neredeyse yıkılmış bir görüntü çizen Suriye'ye İran'ın neden arka çıktığı anlaşılabilir. Bunu anlayabilmek için bölgedeki duruma bakmanın yanı sıra, mezhep birliği ve çıkar ilişkilerinin de irdelenmesi gerekmektedir. Bu minvalde Suriye halkının dörtte üçünün Sünni mezhebine mensup olduğu bilinmektedir. Ancak ülkenin idaresi, 1970'li yıllardan beri Arap milliyetçiliği ideolojisiyle yönetimi ele geçiren Şii mezhebinin Nusayri inancına¹ tabi olan Baas Partisi'nin elindedir. Meşruiyeti çok sorgulanmış olan bu yönetim, Lübnanlı Şii bir din adamı olan Musa Sadr sayesinde meşrulaşmıştır.² Ayrıca bu din adamı, İran-Suriye ilişkilerinin temelini atan kişi olarak da bilinmektedir.

İran ve Suriye yönetimlerinin yakınlaşması temel anlamda mezhep üzerinden olmuştur. Ancak bu alanla sınırlı kalmamış ve iki ülkenin dış politika anlayışlarına da yansımıştır. Sonuç olarak yakınlık, çıkarlar üzerine kurulan bir ilişki olarak devam etmektedir. Suriye'nin İran için önemi, Şii bir yönetimi ayakta tutmak şekline indirgenmemelidir. İran'ın stratejik planlamasında Suriye'nin önemi bundan çok daha büyüktür. Suriye, Şii Hilali'nin

1 Arap Aleviliği olarak da bilinmektedir.

2 "Iran's Support for Syria Pragmatic, not Religious (or, Who Are the Alawites?)", *Informed Comment*, <https://www.juancole.com/2015/08/secular-alawites-crescent.html>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

bir halkası olmasının yanı sıra İran için bölge ülkeleri ile ilişkilerinin de kilit taşı durumundadır. Ortadoğu'nun diğer önemli güçleri olan Türkiye ve İsrail için de dengeleme aracı konumunda bulunmaktadır. Suriye Hükümeti için İran politikası ise ayakta durabilmenin garantisidir.

İki devletin, rejimlerinin kurulmasından itibaren birbirlerine sürekli destek oldukları görülmektedir. Öyle ki İran-İrak Savaşı'nda (1980-1988) Suriye, İran'a destek olan tek Arap devleti konumundaydı. Bunun üzerine İran da desteğini Suriye'den -her ne kadar çoğu süreçte dolaylı olsa da- hiçbir zaman esirgememiştir. Birbirleriyle uyumlu bir seyirde izleyen ilişkiler günümüze kadar süregelmiştir.

İran açısından bu uyumlu birlikteliğin dayandırıldığı nedenlerden biri olan Şii Hilali'nden biraz bahsedilmesi yerinde olacaktır. İlk olarak Ürdün Kralı II. Abdullah tarafından ortaya atılan Şii Hilali; Suriye, Lübnan, Irak ve İran'ı içine alan ve Sünni ülkelerin bağlantılarını kesen bir ideadır. Hilalin merkezinde Tahran bulunmaktadır. Bu da İran'ı merkez ülke konumuna getirmektedir. Belki de günümüzde sırf bu yüzden Şii birleşimini oluşturacak ülkenin İran olduğu düşünülmektedir. Ancak durumun tek nedeninin bu olmadığı da açıktır. İran hem Şii nüfus hem de yönetsel güç açısından bu dörtlü arasında en fazla öne çıkan ülkedir. Bununla birlikte söz konusu oluşumda sadece İran'ın olması büyük bir Şii gücü oluşturma ve Sünni devletleri kuşatma açısından yetersiz görülmektedir. Dolayısıyla hem bu nedenle hem de Suriye'nin Şii soyundan gelen kişilerce yönetilmesi sebebiyle Esad rejiminin ayakta tutulması İran için oldukça önemlidir. Eğer Suriye'deki yönetim düşerse, İran'ın geleceği de tehlikeye girebilir. Suriye'nin politikalarını aynı zamanda bölgedeki diğer süper güçlere gözdağı verme amacıyla hayata geçirdiği de göz önüne alındığında, İran için Suriye'nin ne kadar hayati bir önem taşıdığı daha iyi anlaşılacaktır.

Metodolojik sıralama esas alınarak makalede ilk olarak İran dış politikasında Suriye'nin önemine değinilecek, bu bağlamda tarihsel ilişkilerin yanı sıra İran'ın hedef, söylem, yöntem ve araçlarına da

yer verilecektir. Daha sonra İran'ın Suriye'de kullandığı araçlardan biri olan vekalet savaşlarının önemli bir unsuru olarak bilinen Şii milisler konu edilecektir. İran'ın Şii gruplarla ilişkisi incelendikten sonra, söz konusu politikaların olası geleceği tartışılacak ve ülke içi, bölgesel ve uluslararası kapsamındaki etkisine değinilecektir.

İran Dış Politikasında Suriye

İran dış politikası tarihsel süreçte ciddi dönüşümler geçirmiştir. 1979 yılındaki İran İslam Devrimi'nin başlangıcında İslam-İslam çizgisini benimseyen dış politika anlayışı, daha sonra İslam-İran ve son olarak İran-İran şeklinde bir yapıya kavuşmuş³ ve Fars milliyetçiliğini esas alan bir çerçevede ilerlemeye başlamıştır. Şiilik⁴ rejimi adı altında "kadim medeniyetini" benimsetme savaşına dönüşen politikaların sürdürülebilirliği daha kabul edilebilir olduğu için Şii İslam kisvesinde bölge devletlerine sunulmaktadır.

Yakın tarihten itibaren Şii liderlerce yönetilen İran ve Suriye'nin ilişkilerine göz atıldığında, iki devletin uyum içerisinde hareket ettiğine pek çok kez tanık olunmaktadır. Bu iki ülkenin tarihsel yakınlığı bir yana, İran'ın hedefleri açısından Suriye'nin önemi de tartışılmaz bir konudur.

Alt bölümlerde de işleneceği üzere bu politik yakınlığı meydana getiren en önemli neden iki ülkenin de Şii yöneticiler tarafından idare edilmesidir. Çoğu zaman dış politikada birbirine arka çıkan bu iki devletin günümüzdeki ilişkilerinin anlaşılabilmesi için kaleme alınan bu çalışmanın faydalı olacağı düşünülmektedir.

Suriye'nin İran Açısından Stratejik ve Jeopolitik Önemi

Ortadoğu'nun önemli aktörlerinden olan İran ve Suriye'nin yakın tarihi süreçte ve günümüzde ilişkilerini bir uyum içerisinde ilerlettikleri bilinmektedir. Tarihi sürecin etkisi olduğu kadar

3 Mehmet Seyfettin Erol-Arzu Celalifer Ekinci, "İran'ın Orta Asya Politikası: İşbirliği Arayışları ve Güvenlik Sorunu", Mehmet Seyfettin Erol, der., *Avrasya'nın Değişen Jeopolitiği Yeni Büyük Oyun*, Barış Platin Kitabevi, Ankara 2009, s. 383.

4 Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülbaki Gölpınarlı, *Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik*, Kapı Yayınları, İstanbul 2016.

İran'ın Suriye kapsamında izlediği politikalarda, strateji ve jeopolitik de önemli etkenler arasında yer almaktadır.

Şii yönetimlere Ortadoğu'da pek rastlanmadığı verisinden yola çıkılırsa, Sünni yönetimleri kendilerine karşı bir güç olarak gören Şii yöneticilerin birbirlerine destek olması kadar doğal bir durum yoktur. Şii Dünyası'nın mühim aktörü İran, Ortadoğu'nun da önemli bir devleti olarak bilinmektedir. Ortadoğu'nun en güçlü aktörü olma iddiasında bulunan İran, bu durumu "Şii Hilali Politikası" şeklinde biçimlendirmeye çalışmaktadır.

Şii Hilali, söylem olarak ilk kez Ürdün Kralı II. Abdullah tarafından ortaya atılmıştır. Kral, Şii Hilali'ni "Hilal İran'dan başlamakta, Şii nüfusunun çoğunlukta olduğu Irak'ı da içine alarak Alevi elitlerin yönettiği Suriye'den, Şii nüfusun git gide artmakta olduğu Lübnan'a kadar genişlemektedir."⁵ sözleriyle tanımlamıştır. Kral II. Abdullah, Şii Hilali'nin Sünni ülkeleri kuşattığını ve bu ülkeler açısından büyük tehlike yarattığını da sözlerine eklemiştir.⁶

Harita 1: Şii Hilali

Kaynak: "Bir İran Emperyalizmi Projesi 'Şii Hilali' Gerçek mi Oluyor?", *Time Türk*, 15 Aralık 2016, <http://www.timeturk.com/bir-iran-emperyalizmi-projesi-sii-hilali-gercek-mi-oluyor/haber-406668>, (Erişim Tarihi: 15.03.2018).

5 Robin Wright-Peter Baker, "Iraq, Jordan See Threat from Iran", *Washington Post*, 8 Aralık 2004.

6 Samuel Helfont, "The Sunni Divide: Understanding Politics and Terrorism in the Arab Middle East", *Center on Terrorism and Counterterrorism at the Foreign Policy Research Institute*, November 2009, s. 24.

Gerçekten de Şii jeopolitiği üzerine bir inceleme yapıldığında, hilalin Ortadoğu'daki Sünni ülkeleri kuşattığı ve bu ülkelerin ulaşım yollarını kestiği görülmektedir. Hilal, Kral II. Abdullah'ın da belirttiği gibi Tahran merkezli olarak konumlandırılıp Suriye, Lübnan ve Irak'a ulaştığında şeklen hilali temsil etmektedir. Tam kapalı bir birliktelik olmamakla birlikte uçları açıktır. Bu durum da kafalarda olası bir Şii kuşatması karşısında radikalleşecek gruplara mahal vermemek istendiği düşüncesini yaratmaktadır. Dolayısıyla radikalleşmeye mahal verme yerine bastırma siyaseti izleniyor olabilir.

İran bu politikayı hayata geçirmek ve bölgesel desteği sağlamak amacıyla Şii halkların yönetimi ele geçirdiği, çoğunlukta olduğu ya da azınlıkta olsa da güçlü bir tablo sergilediği ülkelerle ilişkilerini iyi tutma taraftarıdır. Dolayısıyla Suriye'yle olan ilişkileri ele alındığında; 1974 yılından bu yana söz konusu ülkeyle ilişkilerin seyrinin olumlu yönde ilerlediği görülebilir. Suriye'nin Şii yönetim tarafından idare edildiği tarihten bu yana, iki ülke birbirlerini destekleyen bir görüntü çizmektedir. Çünkü İran'a göre; Suriye'de olası bir rejim değişikliği, kendisini doğrudan etkileyebilir. Suriye'deki rejimin devrilmesi, İran rejiminin devrilmesi anlamına da gelebilir. Bunun yanı sıra Suriye'de Şiilerin yönettiği bir rejimin yitirilmesi, İran'ın bölgedeki rolü açısından da olumsuz sonuçlar doğurabilir.

Her ne kadar dini nedenler ve politik hedefler çok önemli olsa da İran'ın Suriye üzerinden yürüttüğü politikalar bununla sınırlı kalmamaktadır. Stratejik açıdan gücünü sürdürmek isteyen İran, İsrail'e karşı büyük bir koz olarak kullandığı Hizbullah'ı Suriye'nin yardımıyla desteklemektedir. Ortadoğu'nun önemli aktörlerinden ve asimetrik savaş stratejilerini tercih eden bölge devletlerinden⁷ biri olarak bilinen İsrail'e karşı dengeleme yöntemi ve gözdağı olarak görülen Hizbullah, stratejik yönden Tahran için büyük bir önem arz etmektedir. Suriye'de olası bir rejim değişikliği, İran'ın Hizbullah'la bağlantısını koparıp, Hizbullah'ı finanse etmesini engelleyebilecek, Hizbullah'ın Lübnan'daki etkinliğini

7 Mehmet Seyfettin Erol-Şafak Oğuz, "Hybrid Warfare Studies and Russia's Example in Crimea", *Gazi Akademik Bakış*, 9(17), Kış 2015, s. 265.

azaltılabilecektir. Bu durum da İran'ın bölgedeki gücünü etkileyecek ve Ortadoğu'daki güç dengelerinin değişmesine vesile olabilecektir. Tüm bunlardan yola çıkılarak; İran için Suriye'nin ne kadar mühim olduğu görülebilir.

Tüm bu söylenenlerin yanında İran, Suriye'yi Akdeniz'e açılan bir kapı olarak görerek birçok yatırımda bulunmuştur.⁸ Doğu Akdeniz'de çıkarılan hidrokarbonların önemi düşüldüğünde, Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin ehemmiyeti bir kez daha anlaşılır hale gelmektedir.

İran'ın Suriye politikası bağlamındaki stratejilerinden birinin Şii Hilali'ni oluşturan birlik kapsamında Suriye'deki rejimin korunması olduğundan bahsedilmiştir. Bunun yanında İran, Suriye'de de etkinlik kazanmış olan Devlet'ül Irak ve's Şam (DEAŞ) terör örgütüne cephe almıştır. İran, DEAŞ'a karşı yürütülen operasyonlar aracılığıyla Suriye'de direkt askeri müdahalelerde bulunmuştur. Terör örgütünün Şiilere karşı tutumu dikkate alındığında; İran için büyük bir tehlike oluşturduğu ve Tahran'ın Suriye'de etkin olan bu örgütle doğrudan savaştığı görülmektedir. Bu durum da Suriye'nin yine stratejik bir amacı gerçekleştirilmede, İran tarafından araç olarak kullanıldığını göstermektedir.

Son olarak ise bahsedilmesi gereken İran'ın DEAŞ ile çatışma bağlamında Suriye'de bulunan bir diğer terör örgütü Partiya Karkerên Kurdistan/Kürdistan İşçi Partisi'yle (PKK) olan ilişkileridir. Bu grupla kurulan ilişki, Ortadoğu'nun önemli aktörlerinden Türkiye'yle gerilen ilişkiler bağlamında da kullanılmıştır.⁹ İran, Kürt terör örgütleriyle çatışma halinde olan Türkiye'nin durumunu da göz önüne alarak, İran'daki Kürt gruplarla ateşkes yapmıştır. Ayrıca Kürtleri Türkiye'ye yöneltecek önlemler olarak, Suriye'deki Kürtlerin Suriye'nin toprak bütünlüğü açısından etkinliğini azaltmayı ummuştur. Ancak söz konusu planın yaşanan gelişmelere pek bir etkisi olmamıştır.

8 Duygu Dersan Orhan, "Syrian Crisis as a Proxy War: A New Cold War Started?", *Akademik Orta Doğu*, 10(2), 2016, s. 97-98.

9 Bayram Sinkaya, "Suriye Krizi Çerçevesinde İran-PYD İlişkileri: Taktik Ortaklık", *Ortadoğu Analiz*, Eylül-Ekim 2015, 7(20), s. 51.

İran-Suriye İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı

1979 yılında gerçekleşen İran İslam Devrimi'yle Şah yönetiminin devrilmesini takiben kurulan yeni rejim, meşruiyet açısından devletler tarafından tanınmaya ihtiyaç duymuştur. Suriye ise Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve Pakistan'dan sonra İran'daki yeni rejimi tanıyan üçüncü ülke olmuştur.

Tüm bunlardan önce 1970'li yıllarda Arap milliyetçiliği iddiasıyla yola çıkan Baas rejimi, Suriye'de yönetimi ele geçirmiştir.¹⁰ Bahse konu olan dönemde Suriye'deki yönetimi ele geçirmeye çalışan grupla ilgili birkaç sorun gündeme gelmiştir. Birincisi Suriye halkının dörtte üçünü oluşturan Sünnileri yönetecek kesimin Şii olması olmuştur. İkincisi, Şii yöneticilerin Nusayri kökenli olmasıydı. Nusayrilik, On İki İmam Şiiliği'ne (Caferilik) göre Şiilik ve hatta İslamiyet dışı bir mezheptir. Tüm bunlar olurken Lübnanlı Şii din adamı Musa Sadr, Nusayriliğin Sünnilikten daha az sapkın bir inanış olduğunu dile getirerek bir ölçüde bu inanışın meşruluğunu ilan etmiş ve aynı zamanda Suriye ile İran yönetimi arasında bir köprü görevi görmüştür.¹¹ Bunun yanı sıra günümüzde Batınlık ve Caferiliğin aynı anlamda kullanılması ve Nusayriliğin Batınlığın alt kollarından biri olarak sayılması da Esad rejimi ve Tahran yönetiminin yakınlaşmasında önemli bir rol oynamıştır.

Aynı zamanda İran, 1970'li yıllarda uluslararası arenada Suriye'ye uygulanan petrol ambargolarında Şam taraftarı bir tutum sergilemiştir.¹² Bununla birlikte yukarıda da bahsedildiği gibi Suriye, İran İslam Cumhuriyeti'ni tanıyan ilk devletlerden olmuştur. Tüm bu ilişkilerle birlikte, İran-Irak Savaşı esnasında Suriye, İran'ı destekleyen tek Arap devleti olmuştur. "Hama Katliamı" sırasında da Tahran, doğrudan olmasa da Şam'ı savunmuştur.¹³ Tüm bunların

10 Türel Yılmaz Şahin, *Uluslararası Politikada Ortadoğu*, 3. Baskı, Barış Kitap, Ankara 2011, s. 157.

11 "Musa al Sadr: The Untold Story", *Al-Awsat*, <https://eng-archive.aawsat.com/theaawsat/features/musa-al-sadr-the-untold-story>, (Erişim Tarihi: 27.04.2018).

12 Aynı yer.

13 "For a Democratic Secular Iran. For Peace and Prosperity in the Middle East", *Azar Mehr*, <http://www.azarmehr.info/>, (Erişim Tarihi: 27.04.2018).

sonucu olarak İran ve Suriye arasında 2006 yılında Ortak Güvenlik Antlaşması imzalanmıştır.¹⁴

Soğuk Savaş dönemindeki ortak paydalara göz atıldığında; İran'ın İslam Devrimi sonrası süreçte Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İsrail karşıtı bir tutum takındığı ve günümüzde de bu tavrını devam ettirdiği görülmüştür. Suriye de aynı şekilde Ortadoğu ülkelerinin bu ideolojiyle ilgili olarak İran'a destek olması gerektiğini dile getirmiş ve Tahran'ı bu konuda desteklemiştir.

Tüm bu tarihi süreci gözden geçirecek olursak; Şiilik temelinde birbirlerine arka çıkmış bu iki ülkenin asıl amaçlarını çıkarların oluşturduğunu görebiliriz. Irk temelinde birbirinden çok farklı olan bu iki ülke yönetimi, mezhepsel benzerliklerden ötürü bir araya gelmiştir. İran'ın Fars kökenli, Suriye'nin ise Arap olması Şii birliği nedeniyle görmezden gelinmiştir. Suriye'deki yönetimin başına geçenlerin Nusayri olması ve İran'ın On İki İmam Şiiliği inancına mensup bulunduğu gerçeği de pek tabii göz ardı edilmiştir. Nusayriliğin başlarda İslam'da dahi yeri olmadığı yönündeki inanç, Sünnilerin Şiilere büyük tehdit oluşturduğu düşüncesi dolayısıyla arka plana atılmıştır. İlişkilerin tarihi arka planı ne olursa olsun günümüz şartlarında açık olan, "İran'ın desteği olmasa Suriye ve dolayısıyla Esad, Arap Baharı'nın etkilerine bu kadar dayanabilir miydi?" sorusunun cevabıdır.

İran'ın Suriye Politikasında Hedef, Söylem, Yöntem ve Araçlar

İzlediği Suriye politikası vasıtasıyla amacını göstermekten çekinmeyen İran, ülkenin toprak bütünlüğüne zarar gelmesini istememektedir. Öyle ki Arap Baharı hareketlerini başlarda Arap milliyetçiliğinin demokrasi talepleri olduğunu zikrederek desteklemiş, olaylar Suriye'ye sıçrayınca ise tutumunu değiştirmiştir. Suriye'nin toprak bütünlüğü tehlike altına girince de halk hareketlerinin karşısında durmuştur.

¹⁴ "Iran, Syria Sign Defense Agreement", *Y News*, <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3263739,00.html>, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

İran, Arap Baharı karşısındaki tutumunu üst düzey yöneticileri vasıtasıyla sözlere dökmüştür. Rehber Ayetullah Ali Hamaney'in Başdanışmanı Ali Ekber Velayeti, Suriye'nin bölünmesiyle ilgili olarak "Amerika savaşıyla elde edemediğini ateşkesle elde etmeye çalışıyor; onların amacı Esad'ı yıkmak, Suriye'yi bölmek. İran buna müsaade etmeyecek." demiştir.¹⁵ Velayeti'nin bu sözlerinden İran'ın, Suriye'nin toprak bütünlüğünün yanında Esad'ın varlığını ve dolayısıyla da Suriye'nin Şii yöneticilerini koruduğu doğrudan anlaşılmaktadır.

Biraz daha geçmişe gidersek, 2011 yılının yaz aylarında Suriye Petrol Bakanı ile Tahran'da bir araya gelen İran Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Muhammed Rıza Rahimi, Suriye'deki düzenden yoksun ortamla ilgili olarak "küstah güçler tarafından yönetilen ve düşmanların burunlarını soktukları olaylar" şeklinde bir tanımlamaya gitmiştir.¹⁶ Bu minvalde İran ve Suriye'nin ayrılmaz bir müttefik olduğunu vurgulamış ve her halükârda bir arada duracaklarının altını çizmiştir.¹⁷

Arap Baharı'nın Suriye'yi etki altına aldığı ilk yıllarda söylenen sözlerle, Suriye'nin toprak bütünlüğü tehlikeye girdiğinde ifade edilenler karşılaştırıldığında, söylemlerin bu derece değişmesi Suriye'nin İran için önemli olduğuna işaret etmektedir. İlk yıllarında "ABD'yle işbirliği¹⁸ yapılmasının halk tarafından cezalandırılması" olarak görülen Arap Baharı, yine İran tarafından "İslami uyanış" olarak nitelendirilmiştir.¹⁹ Ancak Tahran, olayların Suriye'ye sıçramasından sonra bu tutumunu reelpolitik çerçevesinde değiştirmiştir.²⁰

15 "İran'dan Net Sözler: Suriye'yi Böldürmeyeceğiz", *Ulusal Kanal*, <http://www.ulusalkanal.com.tr/m/?id=93731>, (Erişim Tarihi: 15.05.2017).

16 Sinkaya, *a.g.m.*, s. 51.

17 Aynı yer.

18 İşbirliği kavramının uluslararası bağlamda ne şekilde kullanıldığını hakkında detaylı bilgi için bkz. Mehmet Seyfettin Erol-Kadir Ertaç Çelik, "Türk Dünyası'nda İşbirliği Denemesi: Türk Keneşi ve Kazakistan", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 17(2), Kış 2017, s. 17.

19 Gülriz Şen, "İran ve 'Arap Baharı': Bağlam, Söylem ve Siyaset", *Ortadoğu Etütleri Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 3(2), s. 95-118.

20 Aynı yer.

Üstü kapalı ifadeler içeren bir diğer söylem ise İran'ın tanınan stratejist ve Batı Asya Uzmanı Dr. Sadullah Zarei'ye aittir. 2011 yılında henüz Suriye'de iç savaş çıkmadan önce Suriye'nin defalarca uyarıldığını ve hatta olaylar çerçevesinde rapor hazırlandığını belirten Zarei, bu raporun Esad tarafından dikkate alınmadığını dile getirmiştir.²¹ Zarei tüm bunlarla birlikte ABD'nin Suriye'deki terör örgütlerine verdiği destekten bahsetmiş, Hizbullah'ın da istememesine rağmen tahriklerle birlikte Suriye'deki savaşa dahil olduğunu belirtmiştir.²² Zarei'nin söylemlerinde ABD'nin Suriye'yi bölme ve iç savaşları kızıştırma çalışmalarına devam ettiği bildirilmiş; ancak buna ek olarak Hizbullah'ın İran'la eşgüdümlü şekilde hareket ettiği ve savaştığı dolaylı yoldan belirtilmiştir. Tüm bu ifadelerden İran'ın Hizbullah aracılığıyla Suriye'deki savaşlara vekaleten dahil olduğu hususunun söylemlerde kendisine yer bulduğu anlaşılmaktadır.

İran'ın Suriye'deki mevcudiyeti mezhep birliği üzerine kurulmuştur. Bu düşünceden yola çıkarak Suriye'deki birliği korumak istemiştir. Ayrıca İran, her ne kadar DEAŞ kapsamında ABD'yle işbirliğine girse de bu birlikteliğin terör örgütünün varlığına son verilmesine müteakip bitirileceğinin farkındaydı. Zira İran'ın söylemlerinde kullandığı bir diğer veri, "ABD ve Batı" karşıtlığıdır. Söz konusu hususlar aynı zamanda daha çok fikirselsel amaçla kullanılan yöntemlerdir. Bunun yanı sıra İran'ın Suriye'de kullandığı bir takım savaş yöntemleri de bulunmaktadır. Bahsi geçen yöntemlere "karadan karaya", "karadan havaya" füze karşı saldırısı ve "geleneksel askeri operasyonlar örnek gösterilebilir."²³

İran'ın Suriye sınırlarında kullandığı bir diğer yöntem ise "vekalet savaşları"dır. İran bu yöntemle Suriye topraklarına doğrudan girmemekte, savaşan gruplar vasıtasıyla savaşa müdahil olmaktadır. Dünyadaki yaklaşık bir buçuk milyar Müslüman

21 "İran'ın Suriye'deki Varlığı Hakkında Bilinmeyenler", *İslami Vahdet*, <http://islamivahdet.com/iranin-suriyedeki-varligi-hakkinda-bilinmeyenler/>, (Erişim Tarihi: 16.05.2017).

22 Aynı yer.

23 Genevieve Casagrande, "How Iran Learning From Russia in Syria", *Institute of The Study War*, 3 Şubat 2017, <http://www.understandingwar.org/backgrounder/how-iran-learning-russia-syria>, (Erişim Tarihi: 17.05.2017).

nüfusun yüzde onunu oluşturan Şiilerin büyük çoğunluğu Pakistan ile Lübnan arasındaki bölgede yaşamaktadır.²⁴ Bu ülkelerden ihraç edilen Şii milisler ise Suriye ve Irak'ın içerisinde bulunduğu bölgelere gönderilmektedir. Araç olarak kullanılan bu gruplar şu şekilde sıralanabilir: Hizbullah, Ebu Fadl el-Abbas Tugayı, Zülfikar Tugayı, Irak Hizbullah'ı, Seyyidu's Şüheda Tugayları, Bedir Örgütü (Şehit Muhammed Sadr Güçleri), Kefil Zeynep Tugayı-Asaib Ehl'il Hak, Hizbullah Nuceba Hareketi, el-Vaat es-Sadık Birliği, Esedullah Galip Tugayı, İmam Hüseyin Tugayı, Mehdi Ordusu (Muemmel Tugayı), Fatimiyyun Tugayı ve Doğu Asya ve diğer ülkelerden gelen Şii savaşçılar.²⁵ Suriye'de araç olarak kullanılan tüm grupların iç savaşta da yer alması iki nedene dayanmaktadır; para ve ideoloji.²⁶ Para güdümlü Şii savaşçılar arasından en büyük katılımı Afganlar ve Pakistanlılar gerçekleştirmektedir. İran'a mültecilik sıfatıyla başvuran Afganlar, artık İran'dan söz konusu statüyü alamamaktadır. Ancak Suriye'de savaşıma giderlerse aileleri oturma iznine alabilmektedir.²⁷ Aynı şekilde İran, Afganistan'daki gençlere de Suriye'deki savaşa katılmaları karşılığında döndüklerinde para, ev ve İran pasaportu vaat etmektedir.²⁸

Tüm bu araçların yanında İran'ın DEAŞ karşısında Rusya'nın hava hareketlerini desteklemek için yüzlerce asker gönderdiği de iddia edilen konular arasındadır.²⁹ Bunun yanı sıra iç savaşın başlamasından önceki tarihlerden beri Devrim Muhafızları Ordusu (DMO) Suriye'de konumlanmış şekilde bulunmaktaydı. Suriye'de çatışmaların başlamasıyla birlikte, DMO komutanlarına bağlı "danışman" askerler de "savaşçı" olarak anılmaya başlanmıştır.³⁰ Savaşa doğrudan müdahil olan bu grupların müdahalesini hiçbir zaman resmi bir dille kabul etmeyen Tahran yönetimi, 2013

24 Kadir Ertaç Çelik, "İslam Devrimi Sonrası İran'da Kimlik ve Dış Politika: Konstrüktivist Bir Bakış", *Bölgesel Çalışmalar Dergisi*, 1(1), Yaz 2016, s. 265.

25 "Suriye'deki İthal Şii Savaşçılar/Suriye'de İç Savaş", *Aljazeera*, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/suriyedeki-ithal-sii-savascilar>, (Erişim Tarihi: 15.05.2017).

26 Aynı yer.

27 Aynı yer.

28 "İran'dan Afganistan'a Paralı Askerlik Merkezi", *Dünya Bülteni*, <http://www.dunyabulteni.net/dunya/367076/suriyeli-kurt-lider-esad-pydyi-kullaniyor>, (Erişim Tarihi: 27.05.2017).

29 Laila Bassam-Andrew Osborne, "Iran Troops to Join Syria War, Russia Bombs Group Trained by CIA", *Reuters*, 2 Ekim 2015, <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-russia-syria-idUSKCN0RV41020151002>, (Erişim Tarihi: 28.05.2017).

30 "Suriye'deki İthal Şii...", *a.g.e.*

yılından beri hayatını kaybeden muhafızlara tören düzenlemeye başlamıştır.³¹ Aslında Bu durum, Tahran'ın dolaylı yoldan da olsa bu müdahaleyi kabul ettiği anlamına gelmektedir.

İran'ın Suriye müdahalesinde kullandığı araçları ekonomik, diplomatik ve güvenlik unsurları olarak sınıflandırmamız mümkündür.³² Yukarıdaki metinde genel anlamda güvenlik alanında kullanılan araçlardan bahsedilmiştir. Bunun yanında ekonomik takviyeyle Şii asker motivasyonunu arttırmak ekonomik araçlar arasında sayılmaktadır. Buna en iyi örnek Arap ırkına mensup olmayan Şii Afgan savaşçıların (ağırlıklı olarak Hazarların) Afganistan'da kurulan sivil toplum kuruluşları (STK) yardımı ya da İran'daki Afganlara mülteci statüsü verilmemesiyle Suriye'de savaşıma yönlendirilmesidir.

Günümüzde İran'ın Suriye'ye olan ekonomik yardımları, doğrudan yapılmamaktadır. Daha çok ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi şeklinde tezahür etmektedir.³³ İran, Suriye'ye daha çok mühendislik yardımları yapmasının yanında çeşitli alanlarda gerçekleştirdiği yatırımlarla da kendini göstermektedir.³⁴ Bu yatırımlar; enerji, inşaat ve turizm sektörüyle ilgili yatırımlardır.

Üçüncü araç olarak kullanılan diplomatik ilişkiler ise daha önceki bölümlerde bahsedildiği üzere İran rejimini korumakla ilgilidir. İran açısından Suriye'nin konumunun ne kadar önemli olduğundan söz edilmişti. Suriye'deki rejimin yıkılmasının İran'a olumsuz bir şekilde yansıtacağı endişelerinden ötürü Tahran'ın günümüzdeki politikalarının yegâne amacı Suriye'deki yönetimin devamlılığını sağlamaktır. Bunun yanında İran, Batı karşıtı söylemleriyle de Suriye yönetiminin sürekliliğini sarsacak herhangi bir durumu engellemeye çalışmaktadır. Neticede İran, tüm bu söylemlerle uluslararası arenada taraftar bulup Batı ve ABD'nin Suriye'deki rejimi yıkmaya ilişkin faaliyetlerini önleme çabasıdadır.

31 Aynı yer.

32 Sinkaya, *a.g.m.*, 50-52.

33 Aynı yer.

34 Orhan, 2016, *a.g.m.*, s. 97-98.

Diplomatik tedbirlerle ilgili bir diğer durum, her ne kadar yabancı devlet müdahalesi istemese de İran'ın terör örgütü DEAŞ karşısında hem diğer bir terör örgütü olan PKK'nın Suriye kolu Partiya Yekîtiya Demokrat/Demokratik Birlik Partisi (PYD) hem de ABD'yle anlaşma yoluna gitmek zorunda kalmasıdır. İran'ın bölge okumasına göre; bu iki aktörün de amacının Suriye'nin toprak bütünlüğünü parçalamak istemektir. Bu durum göz önüne alındığında, akıllarda "DEAŞ terörü bitirildiğinde tüm 'Suriye dışı aktörler' Suriye topraklarından çekilecek miydi?" sorusu belirlemektedir. Bahse konu olan zamanlarda, İran'ın bu şekilde düşünmediğini varsaymakla birlikte, kısa vadede DEAŞ terörünü temizleme bağlamında başka bir çaresi olmadığı şeklinde bir sonuç çıkarılabilir. Nitekim DEAŞ terörü sona ermesine rağmen ABD destekli PYD ciddi bir атаға geçmiş ve Suriye topraklarında nüfuz edinmek üzere çeşitli saldırı planları yapmıştır. DEAŞ dönemini fırsat bilerek Suriye'de serbestçe hareket etme olanağı bulan terör grupları ülke topraklarına yuvalanmışlardır. Durumun farkında olan İran ise Türkiye ve Rusya'yla bir araya gelerek özellikle de Astana Süreci'nde gerçekleştirilen toplantılar çerçevesinde duruma çözüm bulmaya çalışmıştır. Hem kendisinin hem de komşularının toprak bütünlüğünü güvenlik stratejisi olarak benimseyen Türkiye ise PYD unsurlarına karşı Afrin Harekatı'nı başlatmıştır. Bu minvalde İran'ın yabancı güçlerin Suriye topraklarına yaptığı müdahaleyi önleyemediği ortaya çıkmıştır.

İran'ın politik hedeflerine bir kez daha değinmek gerekirse; Tahran'ın görünürdeki politikası; Suriye'nin toprak bütünlüğünü korumak, Şii Hilali'nin Suriye halkasını sapaşağlam ayakta tutmak, Şii liderlerce idare edilen yönetimlerin yıkılmazlığını dünyaya kanıtlamak ve diğer devletlerle ilişkilerinde (bölge devletlerden özellikle Türkiye ve İsrail) kilit rolde bulunan ülkeyi ayakta tutmaktır.

İran'ın Suriye Politikasında Şiilik ve Şii Milisler

Suriye'de Şiilik ve İran

Suriye'deki mezhepsel yapı incelendiğinde, Şiilerin (Nusayriler/ Alevilerin) nüfusa oranının %13 olduğu görülmektedir.³⁵ Aynı şekilde Suriye nüfusunda dörtte üç oranında Sünni nüfusun bulunduğu da daha önce belirtilmiştir.

Baas adı altında Arap milliyetçiliği ideolojisinden yola çıkan hareket sonucunda kurulan oluşum, dinlerin birliğini temsil etmekteydi.³⁶ Baas bunun yanında İslamiyet'in Arap milliyetçiliğinin bölünmez bir parçası olduğunu da kabul etmekteydi.³⁷ Baas 1970 yılında yönetime gelene kadar ülkede on kez darbe olmuştu. Bu darbelerin hepsi Sünni liderlerin Sünni liderlere yaptığı karşı bir hamle niteliğindediydi.³⁸ Tüm bu karmaşık ortamda ilk kez Sünni olmayan bir siyasi figür olarak Hafız Esad yönetimi ele geçirmiştir. Daha önce de bahsedildiği gibi Lübnanlı Şii din adamı Musa Sadr'ın söylemlerinin ardından da Esad rejimi Şiiler nezdinde meşruiyet kazanmıştır. Arap milliyetçiliği süreçsel dönüşüm ile Pan-Arabizm (Büyük Arap Birleşmesi) fikrinden yola çıkmış; fakat son dönemlerde Suriye milliyetçiliğine dönüşmüştür.

Beşar Esad'ın son dönemlere kadar Suriye bütünlüğünü koruduğu söylenebilir. Ancak sömürge devletlerine dayanan bir akım uygulamalar nedeniyle Suriye'de başından beri var olan azınlık kavramı, Arap Baharı'nın Suriye'yi idari açıdan sarsmasına sebep olmuştur. Fransız sömürgesi döneminde Fransa, Suriye'yi nüfuz alanlarına bölmüş, olası bir Arap birleşmesine karşı Sünni nüfusa karşı azınlıkta olan grupları harekete geçirmiştir.³⁹ Bu uygulamayla birlikte azınlıklar arasında mezhep temelli kimlik algılaması öne

35 "Suriye'nin Dini ve Etnik Haritası", *Al Jazeera*, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/suriyenin-dini-ve-etnik-haritasi>, (Erişim Tarihi: 23.05.2017).

36 Burak Cop, "Suriye'yi Anlamak: Baas Nasıl Doğdu?", *NTV*, 29 Kasım 2011, <http://www.ntv.com.tr/dunya/suriyeyi-anlamak-baas-nasil-dogdu>,PGZtoNqZ9EC8GdShJjaYhg, (Erişim Tarihi: 19.05.2017).

37 Aynı yer.

38 Aynı yer.

39 Aynı yer.

çıkmiş ve bu da Suriye’de ulus bilincinin gelişmesinin önüne geçmiştir.

1970 yılında Hafız Esad, 1979 yılında İran’da yönetime gelecek kadroyla bağlantılar kurmaya başlamıştır. Bunun üzerine Suriye, İran İslam Cumhuriyeti’ni tanıyan üçüncü devlet olmuştur. Taraflar arasındaki eşgüdümlü politikalar, İran-İrak Savaşı esnasında da sürmüş ve Suriye, savaş boyunca İran’a destek olmuştur. Bu birliktelik son olarak 2006 yılında imzalanan ortak güvenlik antlaşmasıyla en üst seviyeye ulaşmıştır.

Arap Baharı’yla dağılma sürecine giren Suriye, istediği desteği İran’dan almıştır. Üstte yazılanlar, Suriye için olumlu sonuçları bünyesinde barındırsa da bu konuyla alakalı komplo teorileri de yok değildir. Komplocu yaklaşımlar bağlamında Suriye merkezli araştırma şirketlerinden Jusoor For Studies’in Halkla İlişkiler Sorumlusu Muhammed Nihat “Şu an ülkemiz İran destekli Şiilerin işgali altındadır.”⁴⁰ cümlesini kurmuştur. Bununla da kalmayan Nihat sözlerine “Esad güçlerine eşit sayıda Şii milis Suriye’de savaşın aktif gücü oldu. Ancak temel hedefleri Baas rejimini devirerek Şii devlet yapısını egemen kılmaktır.”⁴¹ demiştir. Bu olumsuz tavırlara yol açan sebepler, iç savaşın çok uzaması ve beklenen galibiyetin bir türlü elde edilmemiş olması olabilir. Tüm bu durumların yanı sıra Sünnilerin oluşturduğu kimi silahlı kuvvetler birimi gibi yapılara Suriye’deki savaşa gönüllü olarak birçok Şii katılım sağlamış olsa da bu kişilerin İran eşgüdümünde olmasının Suriye yönetimini endişelendirmiş olduğu yönünde bir ihtimal bulunmaktadır. Suriye’deki Şii grupların sayısının her geçen gün arttığı ve Sünni savaşçı sayısına yakın olduğu bilinen bir durumdur.

Suriye politikasının, bahse konu ülkeyi korumaya dayalı olduğu ve bunu da söylemleriyle desteklediği bilinen İran’ın Suriye’deki tavrının Irak’a göre çok farklı olduğu görülmektedir. Ancak Suriye’deki kimi düşünürlerin Irak’taki durumun Suriye’nin

40 “Suriye’deki İran Destekli Şiiler Esad Rejimini Devirecek”, T24, <http://t24.com.tr/haber/suriyedeki-iran-destekli-siiler-esad-rejimini-devirecek,347038>, (Erişim Tarihi: 20.05.2017).

41 Aynı yer.

de başına geleceğiyle ilgili kuşkuları olduğunu belirtmek gerekmektedir. İran'ın Irak'ta karar alıcı olduğuna dikkat çekilmeli ve aynı durumun Suriye'nin de başına gelebileceğinin altı çizilmelidir. Ancak belirtmek gerekir ki; Suriye'de Şii idarecilerle sürdürülen yönetim ve Irak'ta yıllarca süregelen Sünni idareyi aynı kefeye koymamak gerekir. İran'ın Irak'taki faaliyetleri Sünni yönetime karşı bir hareket olarak değerlendirilmelidir. Buna rağmen Suriye'de olan ise Esad yönetime karşı ayaklanan Sünniler ve sonrasında ülke sınırlarında faaliyete başlayan terör örgütleriyle ilgilidir. Düşünüldüğünde, İran'ın Şii yönetimi ele geçirmeden önce yapması gereken Sünni kesimleri bertaraf etmek olmalıdır. Tüm bunlardan sonra varsayalım ki İran, Şii bir yönetimi ele geçirmiş olsun; o zaman bu Şii Hilali ideasından vazgeçmesi anlamına gelmeyecek midir? Desteğini alabileceği diğer ülkelerin desteğini kaybetmesiyle sonuçlanmayacak mıdır? Tüm bu sorulara "Şiilerin toprağına dahi göz dikecek bir yönetimin güvenilir olması beklenemez" şeklinde bir cevap verilebilir. Diğer ülkeler açısından da söz konusu rejimle yola çıkmanın mantıklı olmayacağı aşikârdır.

Suriye'de Şii Gruplar/Milisler

Suriye'de etkin olarak savaşan Şii milislerin tarihi Baas Partisi'nin yönetime geldiği 1963 yılına kadar dayanmaktadır.⁴² Bu milisler "Halk Komisyonları" adı altında birleşmiş, daha çok azınlıklardan meydana gelmiş ve halk ayaklanmalarını bastırmak üzere araç olarak yönetimce kullanılmışlardır.⁴³

Arap Baharı'nın Suriye'ye uğramasıyla İran'ın teşvikleri aracılığıyla Şii milisler, "Ulusal Savunma Gücü" adını almışlardır.⁴⁴ İran ve Suriye'nin bu gruplara silah desteğinde bulunduğu ve Tahran'ın bu gruplara eğitimin yanı sıra lojistik destek de sağladığı bilinen bir gerçektir.⁴⁵

42 Oytun Orhan, "The Shiite Militias in Syria and Political Solution", *ORSAM*, Haziran 2015, s. 1-16.

43 *Aynı yer.*

44 *Aynı yer.*

45 "Suriye'deki İthal Şii...", *a.g.e.*

Suriye İnsan Hakları Ağı'na göre; Suriye'de on dört adet savaşan silahlı grup bulunmaktadır.⁴⁶ Bunlar; Hizbullah, Ebu Fadl el-Abbas Tugayı, Zülfikar Tugayı, Irak Hizbullah'ı, Seyyidu's Şüheda Tugayları, Bedir Örgütü (Şehit Muhammed Sadr Güçleri), Kefil Zeynep Tugayı-Asaib Ehl'il Hak, Hizbullah Nuceba Hareketi, El-Vaat es-Sadık Birliği, Esedullah Galip Tugayı, İmam Hüseyin Tugayı, Mehdi Ordusu (Muemmel Tugayı), Fatimiyyun Tugayı ve Doğu Asya ve diğer ülkelerden gelen Şii savaşçılardır.

Anadolu Ajansı'nın yerel kaynaklarla görüşmelerinden çıkan Mayıs 2016 verilerine göre; Suriye'de 18.000 Şii milis bulunmaktadır.⁴⁷ Suriye'de var olan Şii milisler arasında en fazla mevcuda sahip olan ise Lübnan Hizbullahı'dır.⁴⁸ Tahmini veriler Lübnan Hizbullahı'nın sayısının 10.000'lere kadar vardığını göstermektedir.⁴⁹ Bir diğer 2016 verilerine göre ise Suriye'de 60.000 Şii milis bulunmaktadır.⁵⁰

Çoğu kişinin hemfikir olduğu noktalardan biri de Suriye yönetimini ayakta tutan Lübnan Hizbullahı'nın 2013 yılında rejimin tarafında savaşa katıldığıdır. Ancak Suriye İnsan Hakları Ağı'na göre; Hizbullah rejime katıldığını açıklamadan önce de hükümetin yanında yer almaktaydı.⁵¹ Buna göre hem Suriye'ye savaşçı göndererek hem de Kusayr'a top ve füze bombardımanı yaparak rejime destek sağlamıştır.⁵² Belirtmek gerekir ki; Hizbullah grubu, Lübnan Hizbullahı'yla sınırlı değildir. Hizbullah'ın komutasını üstelendiği Ebu Fadl el-Abbas Tugayı, Esad rejiminin yanında yer alma kararı veren Irak Hizbullah'ı, Irak Hizbullahı'nın kendi içinde parçalanmasıyla ortaya çıkan Seyyidu's Şüheda Tugayları, DMO ve Lübnan Hizbullahı tarafından eğitilen Hizbullah Nuceba

46 Aynı yer.

47 Selen Temizer vd., "Suriye'de İran Destekli Milis Sayısı 18 Bine Ulaştı", *Anadolu Ajansı*, 12 Mayıs 2016, <http://aa.com.tr/tr/dunya/suriyede-iran-destekli-sii-milis-sayisi-18-bine-ustelendi/570922>, (Erişim Tarihi: 20.05.2017).

48 Aynı yer.

49 Aynı yer.

50 "Factsheet: The Iranian-Backed Militias Propping up Assad", *The Tower*, 11 Mart 2017, <http://www.thetower.org/5597-factsheet-the-iranian-backed-militias-propping-up-assad/>, (Erişim Tarihi: 20.04.2018).

51 "Suriye'deki İthal Şii...", *a.g.e.*

52 Aynı yer.

Hareketi de Hizbullah örgütlenmesinin bünyesinde bulunan silahlı gruplardır.⁵³ Bunun yanı sıra daha önce de belirtildiği üzere, İran'ın Afganlardan oluşturduğu Şii gruplar da bulunmaktadır. Söz konusu unsurlar İran tarafından Fatımiyyun Tugayı adı altında birleştirilmişlerdir.⁵⁴ Afgan mülteciler, Pakistanlı Şiiler gibi daha çok ekonomik nedenlerden ötürü milis oluşumları içinde yer almaktadır.

Ayrıca Şii milis oluşumlarının hepsinin ekonomik nedenlere dayalı şekilde kurulmadığının söylenmesi gerekir. Üst bölümlerde belirtildiği üzere ideolojik etkenler de bu birleşimde büyük rol oynamaktadır. Söylemek gerekir ki; ideolojik anlamda Şiiler açısından mühim bir figür olan Hz. Zeynep, İran'ın milis gücü kurma yönünde kullandığı araçlar arasında önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda Şam'ın on kilometre kuzeyinde bulunan Seyyid Zeynep Türbesi propagandaların yuvası haline gelmiştir.⁵⁵ İdeolojinin de etkisiyle tıpkı Sünni savaşçılar gibi Şii milisler de gönüllü olarak savaşa katılmak için Suriye'ye gitmektedir.

Sayılanların yanında DMO'yu unutmamak gerekmektedir. Bir sonraki bölümde DMO detaylı olarak ele alınacaktır.

İran'ın Şii Gruplar/Milisler ile İlişkisi

Daha önceki bölümlerde bahsedildiği üzere İran, Suriye politikasında korumacı ve ülkenin yıkılmasını önleyecek önlemler alan bir devlet statüsündedir. Temel amacı, Suriye'deki yönetsel statükonun devamlılığını sağlamak olan İran, bu durumun sürdürülebilir olması için birtakım araçlardan faydalanmaktadır. Önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere bunlardan biri de Şii milislerdir.

Suriye'de Arap Baharı öncesinden itibaren faaliyet gösteren DMO, Suriye'deki iç savaşlarda genel karar alıcı konumunda bulunmaktadır. Nitekim Tahran, Şii milisleri yönlendirmekte ve

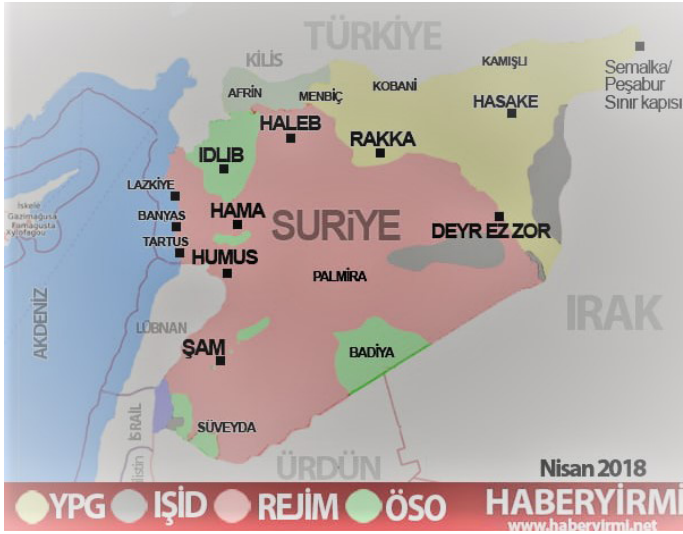
53 Aynı yer.

54 Orhan, 2015, *a.g.m.*, s. 1-16.

55 "Suriye'deki İthal Şii...", *a.g.e.*

onlara eğitim, lojistik destek ve silah sağlamaktadır. Suriye'deki iç savaşta sürekli adı geçen karar alıcılardan olan Kasım Süleymani ise DMO'ya bağlı olan Kudüs Gücü'nün komutanıdır. Suriye'deki en büyük muhalif kuruluş, Suriye Ulusal Koalisyonu Başkanı Halid Hoca, Süleymani'yle ilgili olarak "Bizzat Suriye'deki çatışmaları yürütüyor ve komutanları atıyor."⁵⁶ demiştir. Ayrıca Iraklı Şii milisler de verdikleri röportajlarda, Suriye Hükümeti ve İran'ın Suriye'de savaşan Şii milislere silah desteği verdiğini, İran'ın Irak'tan yapılan Şii milis sevkini örgütlediğini söylemişlerdir.⁵⁷ Tüm bunlarla birlikte Afganistan'da İran'ın merkezi bir oluşum kurup, Şii Afgan gençleri savaşa gitmeye teşvik ettiği üsteki bölümlerde belirtilmişti. Söz konusu oluşumlar vasıtasıyla gençlere; ev, para ve İran vatandaşlığı vaat edilmektedir. Ayrıca artık Afganlara mülteci statüsü vermeyen İran, Suriye'de savaşmaya gidecek olan Afganların ailesine mülteci sıfatını addetmektedir.

Harita 2: Suriye Topraklarının Etki Alanları

Kaynak: "Suriye'de Son Durum", Haber Yirmi, 4 Nisan 2018, <http://www.haberyirmi.net/2018/04/ingilizler-de-suriyede-suriye-son-durum-harita-4-nisan-2018.html>, (Erişim Tarihi: 27.04.2018).

56 "Factsheet: The Iranian-Backed...", a.g.e.

57 Aynı yer.

Son zamanlarda, Şii milislerin Suriye rejiminin etkisiyle hareket etmedikleri, aksine Suriye Hükümeti'nin Şii milislerle hareket ettiği bilinen bir gerçektir. Şii milisler ise genel olarak İran güdümünde harekete geçmektedir. Suriye Hükümeti'nin sözünü pek geçirememesinin nedeni ise gücünü milislere bağlamış olması; diğer bir deyişle zayıf düşmüş olmasıdır.

Suriye yönetiminin ayakta durmasının en önemli nedeni, İran'la olan müttefikliğidir. İran'ın Sünni savaşçılar, terör örgütleri ve muhaliflerle savaşmak üzere örgütlediği Şii milisler sadece Irak, Afganistan, Pakistan, Lübnan'dan değil hem bölgedeki diğer ülkelerden hem de bölge dışı alanlardan da aktif olarak katılım göstermektedir.

İran'ın Suriye Politikasının Bölgesel-Uluslararası Etkileri ve Olası Geleceği

İran'ın Suriye politikası hem bölge ülkeleri hem de bölge-dışı ülkeler açısından farklı sonuçlar doğurmaktadır. İran'ın Suriye'deki statükoyu korumak adına giriştiği eylemler, Tahran ile aynı düşüncüyü paylaşmayan ülkeler ve İran arasında fikir ayrılıklarına sebep olmaktadır.

Ülkesel Etkiler

2009 yılında Mahmud Ahmedinejad'ın ikinci kez cumhurbaşkanlığı makamına gelmesiyle başlayan Yeşil Hareket'in tekrarını teşkil edecek şekilde 2017 yılının sonlarına doğru başlayan İran protestoları aslında aynı sebepten dolayı vuku bulmuştur. Yeşil Hareket'te halkın temel serzeniş, tümenin dolar karşısında değer kaybetmesi ve "Ortadoğu'daki gruplara verilen destek" iken 2017 yılında İran gösterileri fiyatların sürekli şekilde artması (enflasyon) ve dış desteklere yollanan paranın kesilmesini protesto etmek adına gerçekleştirilmişti. Bu minvalde İran'ın Irak ve Suriye'deki Şii milislere gönderdiği yüksek meblağlar ülke içinde çatlak seslerin yükselmesine sebebiyet vermiştir. Örneğin İran, 2016 yılında desteklediği PKK/PYD teröristlerine 3,5 milyon dolar

ve füze fırlatma rampası temin etmiştir.⁵⁸ Bir diğer örnekte ise analistler, İran'ın dış ülkelere yaptığı silah yardımlarının 1,2 milyar doları bulduğunu belirtmişlerdir.⁵⁹ Tüm bu durumlar karşısında fiyatlardaki ani artışlar nedeniyle alım gücü oldukça düşen halk protesto yapmaya başlamıştır. Ancak daha sonra bu gösteriler ekonomik olmaktan çıkarak politik bir şekle bürünmüş ve rejimi hedef almıştır.

Başlarda halka karşı silah kullanmayan yönetim, daha sonra sert önlemler almış ve birçok tutuklama gerçekleştirmiştir. Ülke çapındaki hareketler durmuş gibi gözükse de bölgesel çapta vuku bulan protestolar ve işçilerin gösterileri devam etmektedir.

İran'daki olaylar, önü alınmadığı takdirde önümüzdeki yılların yeni bölgesel-uluslararası krizi olmaya adaydır. İran merkezli başlayan bu gelişmelerin İran'ın nüfuz alanlarına (Irak, Suriye, Lübnan, Afganistan ve Yemen gibi) sirayet etmesiyle birlikte; başta dış politika vizyonunu genişletip çeşitli bölge ve ülkeleri ilgi alanına dahil etmeye başlayan Türkiye⁶⁰ olmak üzere, yakın çevresi ağırlıklı birçok ülkenin bundan olumsuz etkilenmesi kaçınılmaz olacaktır. Buna elbette Rusya, Çin gibi güçler de dâhildir.⁶¹

Bölgesel Etkiler

İran'ın Suriye'yle ilgili olarak uygulayageldiği korumacı nitelik arz eden ve statükonun devamlılığını sağlayan tedbirler bölge ülkeleri bağlamında farklı tepkilerle karşılanmaktadır. Kimi devletler bu politikalar karşısında sessiz kalmayı seçse de kimi devletler ile İran arasında ciddi anlaşmazlıkların baş gösterdiğini söylemek gerekir.

58 "İran PKK'ya Füze Rampası Gönderdi", *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/iran-pkk-ya-fuze-rampasi-gonderdi/dunya/detay/2204001/default.htm>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

59 "Seven Ways Iran Spends Its Money in the Syrian War", *Al-Awsat*, <https://aawsat.com/english/home/article/1208736/seven-ways-iran-spends-its-money-syrian-war>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

60 Mehmet Seyfettin Erol-Ahmet Sait Altın, "Türk Dış Politikasında Afrika: "Osmanlı Mirası Üzerine Ortak Gelecek-Etkinlik Arayışları", *Türk Dış Politikasında Güvenlik Arayışları "Temel Faktörler, Kavramlar, Aktörler, Süreç ve Gelişmeler"*, Mehmet Seyfettin Erol-Ertan Efeğil, der., Barış Kitabevi, Ankara 2012, s. 231.

61 Mehmet Seyfettin Erol, "İran İstisnailiği...", *ANKASAM*, 4 Ocak 2018, <https://ankasam.org/iran-istisnailigi/>, (Erişim Tarihi: 20.04.2018).

İran'ın komşularından olan, birlikte derin bir tarih paylaştığı Türkiye'nin İran'la arasındaki ilişkilerin Astana Görüşmeleri öncesinde pek de parlak olmadığını belirtmek gerekmektedir. Genelde ikili ilişkiler rejim ve iktidarlar minvalinde belirlenmektedir. Söylemek gerekir ki; dostça ilerleyen ilişkiler, aynı dönemlerde güvenlik tehdidini de bünyesinde barındırmıştır.⁶² İran'ın Türkiye'nin sınırlarındaki Kürtleri kışkırtması ve Türkiye'nin İran içindeki Azerileri ayaklanmaları fikirlerle yönlendirdiği iddiaları iki taraf arasında huzursuzluklara neden olmaktadır. Hatta Kürt sorunu da PYD'nin kışkırtıcı faaliyetleri öncesinde söz konusu iki ülke arasındaki sorunların nedenlerinden birini oluşturmuştur. İran'ın terör örgütü PYD'nin silahlı kanadı olan Yekineyen Parastina Gel (Halkçı Koruma Birlikleri/YPG) ile koalisyona dahil olup, Suriye'de DEAŞ'e karşı yürütülen savaşta bu grupla işbirliği yapması, Türkiye tarafından hoşnutsuzlukla karşılanmıştır.

Aynı zamanda İran dış politikası bağlamında Türkiye ile anlaşmazlığın çıktığı bir diğer nokta ise Suriye'deki yönetimdir. İran Suriye'nin dağılma sürecinde Rusya'yla işbirliği yapmış ve statükonun devamlılığını savunmuştur. Türkiye ise ABD'yle işbirliğine girmiş ve Suriye'deki yönetimin değişmesini isteyerek Esad'a karşı ayaklanan muhalifleri desteklemiştir. İran'ın Suriye'de Sünni olan muhaliflere karşı savaştığı göz önüne alınırsa, Türkiye ile çatıştığı noktalar çok açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Zira Türkiye, Suriye'den ayrılan muhalifler için "Açık Kapı" politikası uygulayarak onları ülkesinde misafir etmiştir. Bu aşamada İran ve Türkiye arasındaki ilişkilerin Suriye politikası çerçevesinde çok da iyi bir görüntü çizmediğini söylemek gerekir. Ancak Astana Süreci'yle iki ülke, Suriye meselesi çerçevesinde birlikte hareket etmiş ve her ne kadar Türkiye, muhaliflerin; İran ise Esad rejiminin yanında yer almışsa da bu iki devlet Rusya'yla birlikte Suriye'nin toprak bütünlüğünü savunan ciddi önlemler almıştır.

62 Eslam Ezzati Babi, "İran ve Türkiye Arasında Stratejik İşbirliği Arayışları", Mehmet Seyfettin Erol, der., *Türk Dış Politikasında Strateji Arayışları Türkiye'nin Güncel Güvenlik Sorunları Ülkeler, Bölgeler, Örgütler*, Barış Kitap, Ankara 2011, s. 215.

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol'un ikili ilişkiler bağlamında yapmış olduğu aşağıdaki tespit, konunun anlaşılması adına oldukça önemlidir:⁶³

“Taraflar Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması, yeni bir vekâleten savaş ve terör örgütünün bu ülkede kullanılmasına müsaade edilmemesi noktasında hemfikir iken siyasi süreç, PYD/YPG terör örgütü ve bununla mücadele (dolayısıyla terör örgütlerinin tanımı, listesi sorunu) noktasında korudukları fikir ayrılıklarını nasıl aşabilecekleri hususunda halen bir görüş ayrılığına sahiptir. Dolayısıyla Soçi, üç ülke liderinin Esad sonrasına yönelik bir takım beklenti-hassasiyetlerini bir kez daha ortaya koydukları bir zirve olarak ön plana çıkmaktadır.”

Ayrıca Türkiye'nin Özgür Suriye Ordusu'yla (ÖSO) birlikte yürüttüğü “Zeytin Dalı Harekatı”nın İran açısından müdahale olarak yorumlandığını da bu minvalde belirtmek gerekir.

İran'ın diğer bir bölge ülkesi olan Suudi Arabistan'la olan ilişkileri incelendiğinde ise yine olumsuz bir tablo çizilmektedir. Özellikle İran destekli Husilerin Suudi Arabistan'a gönderdiği füzelerle tehdit yaratması, Riyad'ın Tahran karşıtı politikalarına ivme kazandırmasına ve İran karşıtı bir çizgide durmaya devam etmesine sebep olmuştur. Suudi Arabistan'ın Suriye'ye bakışı yine Türkiye gibi yönetimin değişmesi yönündedir. Riyad, halkın demokratik taleplerine destek vermekte ve yönetimin bu nedenle değişmesi gerektiğini savunmaktadır. Suudi Arabistan gibi diğer Körfez Ülkeleri de bu fikre katılmaktadır. Ancak muhaliflere verilen bu destek üzerine İran Meclis Başkanı Ali Lacirani “Demokrasiden nasibini almamış ülkelerin Suriye'ye demokrasi adına müdahale etmeye hakkı yoktur.”⁶⁴ çıkışını yapmıştır. Bu sözlerden hareketle

63 Mehmet Seyfettin Erol, “Soçi Düzeni...”, ANKASAM, 23 Kasım 2017, <https://ankasam.org/soci-duzeni/>, (Erişim Tarihi: 10.10.2018).

64 “دموکراسی سوریه با توپ و تانک تقویت نمی‌شود/متناسب با شرایط درباره برجام تصمیم می‌گیریم/ برنامه‌ای برای “حضور در انتخابات ندارم”, (“Demokrasiyi suriye ba top ve tank tagviyet ne mi şod/mutenaseb ba şerayet eyti derbareyi bercam tesmim mi girim/bernameyi berayi hazur der entahabat nedarem”), *Fars Haber Ajansı*, <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13950910000211>, (Erişim Tarihi: 30.04.2018).

İranlı karar alıcıların, sayılan devletlerin ABD eş güdümünde hareket ettiği ve Suriye'deki statükoyu değiştirme amacı taşıdıkları yönünde bir kanaate vardığı belirtilebilir.

İran'ın bölgenin diğer devletleri olan Lübnan ve Irak'la olan ilişkileri ise bu ilişkilerinden daha farklı bir nitelik taşımaktadır. Tahran'ın Şii Hilali politikasında da kendilerine yer bulan bu iki ülke, genelde negatif ya da pozitif bir tutum sergilemekten kaçınmaktadır. Ancak bu durum, Arap ülkeleri tarafından Lübnan ve Irak'ın Esad'a ve İran'a verdiği açık destek olarak anlaşılmaktadır.⁶⁵ Geçmişte Suriye'ye destek sinyalleri veren iki ülkeden biri olan Lübnan konusunda İran, ülkeye askeri destek vermeye hazır olduğunu duyurmuş ve İran'ın Siyonizm'in karşısında koruyucu bir güç olduğunu belirtmiştir.⁶⁶ Bu ikilinin ilişkilerinin Hizbullah çerçevesinde geliştiğini belirtmek de gerekmektedir.⁶⁷

Geçmişteki anlaşmazlıkları ABD'nin Irak'a müdahalesiyle tersine dönmeye başlayan ve fiili olarak İran güdümünde hareket eden Irak ile İran'ın günümüzdeki ilişkilerinin iyi olduğu söylemek gerekir. Bu tezi, Süleymani'nin "İran'ın Irak'ta olmasına gerek yok. Çünkü zaten orada işbaşında olanlar İran'a yakındır."⁶⁸ sözlerine dayandırmak da mümkündür. Süleymani'nin sözlerden de anlaşılacağı üzere Irak, İran'ın güdümündedir. Söz konusu durum, 12 Mayıs 2018 tarihli Irak Genel Seçimleri'ne İran'ın yaptığı müdahalelerden de anlaşılmaktadır. Zira İran, Irak'ta başa geçecek kişinin yine kendi politikalarıyla eş güdümlü şekilde hareket etmesini istemiştir. Suriye politikası için de İran'ın açık açık Irak'taki Şii milisleri Suriye'ye yönlendirmesi ve Irak'taki yönetimin bu duruma karışmaması örnek olarak verilebilir.

65 David Pollock-Ahmed Ali, "Assad's Iraqi Lifeline: Naming, Shaming and Maiming It", *WINEP Policy Watch*, 8 Eylül 2011.

66 "راه دیپلماتیک ایران برای مبارزه با رژیم صهیونیستی" (Se (3) rahi diplomatiki irani berayi mübarezehi ba rejimi siyonisti)", *Farda News*, <https://bit.ly/2ra5hc1>, (Erişim Tarihi: 27.04.2018).

67 "جنگ بعدی رژیم صهیونیستی و حزب الله به چه شکل خواهد بود؟", (Cengi bağdi siyonisti ve hizbullahi be çe şekli hahed bud?)", *Fars Haber Ajansı*, <http://www.farsnews.com/13961120001342>, (Erişim Tarihi: 27.04.2018).

68 İsmail Kapan, "İrak'ı Kim Yönetiyor?", *Akademik Perspektif*, 28 Haziran 2016, <http://akademikperspektif.com/2016/06/28/iraki-kim-yonetiyor/>, (Erişim Tarihi: 24.05.2017).

Ortadoğu'daki büyük güçler arasında kendine yer bulan İsrail ve İran arasındaki ilişkilerin yolunda gitmediğini söylemek gerekir. İsrail, İran için Siyonizm'in savunucusu olarak görüldüğünden dolayı her zaman için bir tehdittir. Bunun yanında bölge kapsamında başat güç olma kaygısından ötürü de İran'ın her zaman kendine rakip olarak gördüğü bir ülkedir. ABD ve Batı'nın yanında gördüğü İsrail, düşünce temelinde de İran yönetimine ters bir görüntü çizmektedir. Suriye'de yaşanan son olaylar çerçevesinde iki ülke arasındaki ilişkilerin gitgide kötüleştiği öngörülebilir. İsrail'in Suriye'deki İran üslerini vurması da durumun oldukça vahim bir hal aldığını göstermektedir. Tüm bunlarla birlikte, Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon politiğinde Suriye üzerinden yürütebileceği politikalar kapsamında da Mısır ile birlikte en büyük rakibidir.

İran'ın bölge ülkeleriyle ilişkileri genelde Şii halkı çoğunlukta veya etkin olanlarla iyi, olmayanlarla kötü olarak ikiye ayrılmaktadır. İran, Suriye'deki statükoya karşı olanlarla fikir çatışmasına girmekte ve bunun sonucu olarak da Ortadoğu'da sular durulmamaktadır. İran'ın kendisine karşı çıkan devletler ile ilişkileri kızıřtıķça faaliyetlerini inatla sürdürdüğünü ve statükonun devamlılığı için elinden gelenin en iyisini yapma çabasının devam ettiğini söylemek mümkündür.

Uluslararası İlişkiler Çerçevesinde Etkiler

Alt bölümde uluslararası arenaya damgasını vurmuş büyük devletler ile İran'ın Suriye politikası çerçevesindeki ilişkileri yer alacak ve Birleşmiş Milletler (BM) kararları çerçevesinde Suriye ile ilgili genel bir görünüm sunulacaktır.

Uluslararası arenada söz sahibi olan devletlerden Rusya ile İran'ın ilişkisi iyi görünömlü olmakla birlikte, aslında görünenden farklı bir şekilde ilerlemektedir. İran genel ekonomik ilişkiler açısından Rusya'yla uyumlu bir ilişki içinde bulunmaktadır. Aynı şekilde İran da Rusya'dan silah alımı yapmaktadır. Bununla birlikte Rusya, İran'ı Suriye politikasında desteklemektedir. Rusya, İran'ın paralı askerleri Pakistan ve Afganistan'dan Suriye'ye yönlendirmesine sıcak bakmış, DMO ve Hizbullah'ın ülkedeki iç

savaşta kendini göstermesine destek vermiştir. Aynı şekilde İran'ın uluslararası ilişkilerdeki "yalnızlaşma" politikasını, uluslararası arenada kendi lehine, ABD ve Batı aleyhine kullanma taraftarıdır.⁶⁹ Rusya, İran'ın nükleer güç kullanımına karşı çıkmış olsa da Suriye politikasında İran'a destek olmakta ve Esad Hükümeti'ni desteklemektedir. Bu bağlamda Türkiye, Rusya ve İran'ın bir arada bulunduğu Astana Süreci de Moskova ve Tahran'ın Suriye'nin toprak bütünlüğü konusunda hemfikir olduğu alanlardan biridir.

Uluslararası politik ilişkiler çerçevesinde önemli aktörlerden bir diğeri olan ABD'nin İran'la ilişkisi günümüzde çok iyi olmamakla birlikte, Obama döneminde DEAŞ'a karşı politikalar genelinde olumlu bir seyir izlemiştir. Obama döneminde İran; İsrail karşısında yüceltilmiş, İran'dan gerçek bir müttefik olarak bahsedilmiştir. Bunun yanında DEAŞ'ın Suriye'ye yuvalanmasına büyük katkısı bulunan ve Arap Baharı fikirlerinin harekete geçiricisi olan Obama yönetiminin bu yönde bir rotayı tercih etmesi, politik anlamda tutarsız olunduğu yönünde fikir sahibi olunmasına sebebiyet vermektedir. Obama'nın politikasının belirsiz olduğu kesindir; fakat İran'ın da Arap Baharı olayları Suriye'ye sıçramadan önce, Arap Baharı'nın savunucularından biri olduğu unutulmamalıdır.

Trump ABD Başkanı seçildikten sonra, İran'la ilgili olarak "Irak'ı İran'a teslim ettiniz. İran uzun zamandır bunu istiyordu. Size yakında teşekkür mektubu yollayacak."⁷⁰ demiştir. Trump'ın İran ve İsrail'e ithaf edilen bir diğeri sözü ise "Dostumuz ve Ortadoğu'daki tek gerçek demokrasi, ahlaktan yoksun bu yönetim tarafından hor görüldü ve eleştirildi." olmuş ve "Obama, İran'a şefkatli bir aşk ve ihtimam göstererek bu ülkeyi yeniden büyük bir güç haline getirdi."⁷¹ demiştir. Bu sözlerinden Trump'ın İran politikasının Obama'dan çok daha olacağı anlaşılabilir. Ancak Obama

69 Alex Grinberg, "Iran and Russia: Similarities and Implications for Decisionmaking", *Rubin Center*, <http://www.rubincenter.org/wp-content/uploads/2015/11/Grinberg-YC-au1-COMPARED-PDF.pdf>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

70 "Trump'tan ABD'yi Sarsan Sözler: Bu Bir İlk!", *Süper Haber*, <http://www.superhaber.tv/abdden-tartisma-yaratacak-iran-iddiasi-23895-haber>, (Erişim Tarihi: 23.05.2017).

71 "Trump Dış Politika Önceliklerini Açıkladı", *NTV*, http://www.ntv.com.tr/dunya/trump-dis-politika-önceliklerini-acikladi,kX_8Vnc_fkKBx1gTklRkrw?_ref=infinite, (Erişim Tarihi: 24.05.2017).

yönetiminin de Suriye'nin Esad Hükümeti tarafından yönetilmesini istemediği belirtilmelidir. Buna rağmen Trump yönetiminin Obama'nın verdiği tavizlere bile sabrı yok gibi görünmektedir. Sürekli İran'ı tehditkâr tavırlarla uyaran ABD'nin İran ile yıldızı barışmayacak gibidir.

Ekonomik külfetinden dolayı ise ABD'nin İran'a yönelik askeri bir müdahalede bulunmayacağı tahmin edilebilir. Hatta bu minvalde Suriye'den çekilecekleri şeklinde açıklama yapan Trump'ın mali külfeti dolayısıyla söz konusu ülkeden askerlerini geri çekeceği yönünde tahminlerde bulunulmuştur. Buna rağmen Trump, Suriye'deki kimyasal silahların varlığı ve tehdidi nedeniyle kararından vazgeçerek, ülkedeki askerlerini çekmeyi çok istediğini; fakat böyle bir durumun şu aşamada mümkün olmadığını belirtmiştir. Vurgulamak gerekir ki; nükleer anlaşma konusunda sürekli olarak ters düştüğü İran'a Suriye topraklarında özgürlük tanıyacağı fikri pek de gerçekçi değildir.

Yaşanan son siyasi gelişmeler, Trump'ın İran'ı dış politikası üzerinden vurur gibi yapıp; aslında içeriden vurmaya hedeflediğine işaret etmektedir. Washington'ın bu hedefi Trump'ın şu sözlerinden ve akabinde ABD Maliye Bakanlığı'nın yaptığı açıklamalardan rahatlıkla anlaşılabilir. Hatırlanacağı üzere Trump ana hatlarıyla "İran terör örgütlerine destek vermektedir. İran terörün devlet sponsorudur. İran, Hizbullah, Hamas, Taliban ve El-Kaide'nin destekçisidir. ...Nükleer anlaşmaya izin verirsem Ortadoğu'da silahlanma yaşanacak. Bu anlaşma İran'ın bölgedeki amaçlarını engellemedi. ...2015'te askıya alınan İran yaptırımları yeniden uygulanacak."⁷² demiştir.

AB'nin Suriye politikası ise İran ile ters düşmektedir. Bunun nedeni AB Komisyonu'ndan yapılan ortak bildiri Suriye halkının demokrasi taleplerinin dikkate alınması ve demokratik bir yönetimin halkı yönetmesi gerektiğiyle ilgili çıkan karardır.⁷³

---

72 Mehmet Seyfettin Erol, "İran Trump'a Nasıl Bir Cevap Verecek?", *ANKASAM*, 14 Mayıs 2018, <https://ankasam.org/iran-trumpa-nasil-bir-cevap-verecek/>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

73 Avrupa Komisyonu, *Basın Açıklaması*, Strazburg 14 Mart 2017.

Yapılan açıklamada AB Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini, Suriye'deki siyasi çözümsüzlüğe çare aramak amacıyla uluslararası toplumun diğer kesimleri ve BM'yle işbirliğine gitme konusunda gönüllü olduklarını belirtmiş ve Suriyelilerin hak ettikleri geleceği şekillendirme isteklerini desteklediklerini bildirmiştir.⁷⁴ Bu aşamada, statükonun devamlılığını savunan İran ile AB'nin Suriye politikasının uyumsuzluğu gözler önüne serilmektedir.

Son olarak BM'nin Suriye'nin İdlib şehrinde kimyasal gaz kullanıldığının belirlendiği saldırı üzerine toplandığı dördüncü toplantıda Fransa, İngiltere ve ABD, Şam yönetimini saldırı nedeniyle kınamıştır.⁷⁵ Ancak Rusya'nın vetosu nedeniyle toplantıda sonuç alınamamıştır. BM toplantılarında genel bir uzlaşma kararı çıkmamaktadır. Söylemek gerekir ki; BM Suriye'de gerçekleşen karşılıklı saldırılar dolayısıyla ABD ve Rusya'nın sert tartışmalarına sahne olmaktadır.

Uluslararası arena; Suriye'deki yönetimin devamlılığını savunanlar ve demokratik taleplerin karşılanmadığı gerekçesiyle değişmesi gerektiğini dile getirenler arasında ikiye bölünmüş durumdadır. Suriye konusunda İran'ın politikaları çerçevesinde gelen tepkiler çeşitlilik göstermektedir. Suriye meselesi ise çözümsüzlüğünü sürdürmektedir.

Olası Gelecek

Suriye'nin geleceği hususunda iki seçenek ortaya çıkmaktadır. Birincisi, Suriye'deki statükonun korunması ve bunun sonucunda ülke vatandaşlarının diğer ülkelerde hayatlarına devam etmesi şeklinde olacaktır. Diğer bir seçenek ise Esad yönetiminin devrilmesi ve bunun sonucunda yapılacak oylamayla yeni hükümetin göreve gelmesidir. Bu seçenikle birlikte muhalifler ülkelere dönebilecek ve çözümü bulunamayan birçok sorun ortadan kalkacaktır.

⁷⁴ Aynı yer.

⁷⁵ "ABD'den BM Güvenlik Konseyi'nde Oylama Baskısı", DW, <http://www.dw.com/tr/abdden-bm-g%C3%BCvenlik-konseyinde-oylama-bask%C4%B1s%C4%B1/a-43316677>, (Erişim Tarihi: 27.04.2018).

Bu iki opsiyonun İran açısından sonuçları tartışıldığında ise çeşitli durumlar ortaya çıkacaktır. Ancak öncelikle durumların ne şekilde gelişebileceğiyle ilgili fikir yürütmek yerinde olacaktır. İlk olarak, İran'ın Esad'a gönüllü olarak yardımı kesmesiyle birlikte, uluslararası baskılar sonucunda Suriye yönetimi değişebilecektir. İkinci olarak ise uluslararası toplumsal baskının sonucunda İran'ın desteğini kesme olasılığı karşımıza çıkmaktadır. Her iki olgunun da İran açısından sonucu, Tahran'ın kendi rejimine karşı vuku bulacak tehditler şeklinde tezahür edecektir. Suriye'deki rejimi koruyamaması İran'ın kendi rejiminin çöküşünü hazırlayabilir. Bunun örneği Soğuk Savaş döneminde mevcuttur.

Diğer bir seçenek olarak Suriye'deki statünün devamlılığını ele alacak olursak bunun sonuçları da İran açısından iki şekilde olacaktır. Bunlar, İran'ın Suriye'deki yönetimi doğrudan ya da dolaylı olarak yönlendirmesi şeklinde olabilir. Birinci seçenekte, İran'ın yönetimi doğrudan ele almasının uluslararası arenada tepkiyle karşılanacağı düşünülürse, Suriye politikası çerçevesinde İran'ın uluslararası toplumun tepkilerine maruz kaldığını hatırlatmak gerekir. Düşük bir ihtimal olmasına rağmen olası gelecekte asıl mümkün olan, İran'ın Suriye'de, Irak'ta uyguladığı dolaylı yönetim şeklini hayata geçirmesidir. Bunu uygulayabilmesi için, Obama yönetiminde Irak'ta bulunduğu boşluk ve tavizleri Suriye'de de yakalaması gerekecektir.

İran'ın Suriye politikasında yaşanabilecek herhangi bir kırılma, ciddi bir ekonomik çaba sarf eden ülkenin önüne hem boşuna yapılan harcamalar olarak çıkacak hem de uluslararası arenada oluşturduğu güçlü devlet imajının çöküşüne işaret edecektir. İran'ın tırnaklarıyla kazıyarak geldiği bu merteye için var gücüyle hem ekonomik hem diplomatik hem de askeri anlamda Suriye'yi desteklediği yukarıda ifade edilmişti. Bu amaç uğruna birçok ülkede Şii milisleri örgütleyip Suriye'ye göndermekte ve yabancı güçlerin saldırısını def etmek için ciddi bir efor sarf etmektedir.

Genel bir değerlendirmede bulunursak İran, Suriye politikası için büyük bir ekonomik külfet altına girmiştir. Bu durum, zamanında bu kadar güçlü politikalarla karşımıza çıkan bir

örnek olmasa da Irak'ta diğer Ortadoğu ülkelerine karşı bir güç iddiasında olma çabalarında görülmüştür. İran, Şii halklar adına giriştiği bu mücadelede gerek ittifak⁷⁶ yaparak (Türkiye ve Rusya ile işbirliğinden ittifaka doğru yol alabilir) gerekse de önceki dönemlerde işbirliği içerisinde bulunduğu devlet dışı aktörlerle (DEAŞ, El-Kaide, Taliban, PKK/PYD/YPG) çatışarak daha güçlü politikalar uygulamaktadır. Düşman olarak algıladığı Sünni devletler, İsrail, ABD ve Batı'ya karşı başlatılan bu savaş bağlamında İran halkı, politik açıdan 2017 yılının sonlarına doğru yaşanan protestolar öncesinde muhalif tavrını açığa vurmuyordu. Ancak dış politikanın maliyetinin ülke ekonomisine bir külfet olarak dönmesi ve uluslararası arenada İran politikalarına karşı yükselen sesler göz önüne alındığında devletin Suriye politikasının halen bilinmezliğini sürdürdüğünü söylemek gerekir.

Bahse konu politikanın sürdürülebilirliğine dair başka boyuttan da bahsetmemiz gerekmektedir. Bu, İran'ın direniş cephesi adıyla bilinen güvenlik okumasıdır. Söz konusu politikada İran, Batı emperyalizmine karşı Çin ve Rusya'nın desteğini aramaktadır. Bu politikanın gelecekte başarılı olması durumunda, İran'ın Suriye'de statükoyu koruma çabaları da olası bir "direniş birliği" çerçevesinde sonuç verebilir.

Sonuç

Makalede konu alınan İran'ın Suriye politikası, günümüzde ülke ve bölge politiği bağlamında birbirinden farklı durumlara neden olmaktadır. Örneğin; İran'ın da desteğiyle Suriye'ye konumlandırılan milisler ülkedeki savaşın uzamasına sebebiyet vermektedir. Bununla birlikte, yerel halk da savaşın acı ortamına daha fazla dayanamayarak evini ve yurdunu terk etmek zorunda kalmaktadır. Başka ülkelere göç eden Suriyeliler, yerleştikleri ülkelerde ve uluslararası camiada yeni sorunların kaynağı olmaktadır.

76 İttifaklar konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Kadir Ertaç Çelik, "Kimlikler Güç Dengesi İttifaklar: Kazakistan Örneği", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2017, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 30-39.

İran'ın Suriye politikasını uygulamasının asıl nedeni, Sünni ülkeleri tehdit olarak algılamasıdır. Bunun temeli ise Sünni ülkelerin güdümünde olduklarını düşündüğü ABD'nin politikasıdır. Tahran'a göre; ABD'nin Şii ülkeleri haritada görmeye dahi tahammülü yoktur. İran'ın kendisine tehdit olarak algıladığı Sünni ülkeler ise, aynı şekilde İran'ı büyük bir tehlike olarak görmektedir.

Ortadoğu'da başından beri süregelen süper güç iddiaları bölge ülkelerini sert söylemlere itmiş ve bu ülkelerin yalnızlaşmasıyla sonuçlanmıştır. Yalnız kalan ülke radikalleşmiş ve güvenlik okuması yapmaya yönelmiştir. Günümüzde İran'ın yaptığı da budur. 1979 yılındaki rejim değişikliğinden beri Ortadoğu'da birçok tepkiyle karşılaşan Tahran, kendisini tehlike altında hissederek yeni doktrinler benimseme yolunu seçmiştir. Ayrıca yalnızlaşmanın verdiği güvensizlik bazı yeni politikaların gündeme gelmesine de neden olmuş olabilir. Şiiilerin yoğun olarak yaşadığı devletlerle ilgili birtakım çalışmalara imza atılmış ve bunun üzerine Sünni devletlerin tepkisi çekilmeye başlanmıştır. Ürdün Kralı, İran'ın Sünni devletleri kuşatacak ama radikalleşmesine izin vermeyecek şekilde önlerini kesecek bir proje olan Şii Hilali iddiasını ortaya atmıştır. Bunun üzerine Sünni ülkeler açısından büyük bir tehdit olarak algılanan bu projenin etkinliğini fark eden İran; Lübnan, Irak ve Suriye'yle ilgili planlarını hayata geçirmiştir.

Neticede İran; Obama yönetiminin yarattığı boşluktan faydalanarak Irak'taki yönetimi ele geçirmiş, Hizbullah aracılığıyla Lübnan'ı kontrol etmeye çalışmıştır. Şii rejimlerin gücünü dünyaya göstermek adına aksak ilerleyen ama yine de yürütülen Esad rejimini ayakta tutmak için elinden gelen tüm çabayı göstermektedir.

Demokrasi getirmek adına harekete geçen Suriyeli muhalifler muhtemelen durumun bu aşamalara geleceğini tahmin edemezlerdi. Çoğunluğun oylarıyla yönetime gelecek demokratik bir hükümet istedikleri ise yadsınamaz. Ancak artık olan olmuş durumdadır. Ne yazık ki günümüzde hiçbir sert söylem bu duruma engel olmayacaktır.

Dışlayıcı politikalar, sert söylemler, bir devletin diğerini aşağılayıcı ithamlarda bulunması verimli Mezopotamya'yı da içine alan bu kutsal topraklardaki çatışmanın en önemli sebeplerindendir. Ortadoğu'da zıt politikalarla ilerleyen devletlerin bir diğerine hiçbir şekilde hoşgörüsü yoktur. İran'a göre, Sünniler yozlaşmış olmaları sebebiyle Müslüman değildirler. Diğer taraftan Sünni devletlere göre ise Şiiliğin İslamiyet'te kesinlikle yeri yoktur. Devletler bu söylemler yüzünden güvenlik okumalarına yönelmiş, herhangi bir ülke sınırları içerisinde savaşan iki ya da daha fazla grubu kendi elleriyle silahlandırmaya devam etmişlerdir.

Ortadoğu'daki huzurun tesisi için demokratik yollarla seçilmiş yönetimlerin ülkeyi idare etmesi şarttır. Ancak bunun sonrasında sağlanması gereken devletlerin diplomatik ilişkilerini saygı ve hoşgörü çerçevesinde düzenlemesi olacaktır. Yoksa politikaların sonucu sadece toprak sahibi ülkeleri ve bölgeyi ilgilendirmekle kalmayacak, uluslararası arenaya da bir sorun olarak yansıtacaktır. Ülkeler arası çözülemeyen sorunların içine ise ülke-dışı birçok aktör dahil olacak ve sorun çözümsüzlüğünü uzunca bir süre daha varlığını koruyacaktır.

Kaynakça

“ABD’den BM Güvenlik Konseyi’nde Oylama Baskısı”, *DW*, <http://www.dw.com/tr/abdden-bm-g%C3%BCvenlik-konseyinde-oylama-bask%C4%B1s%C4%B1/a-43316677>, (Erişim Tarihi: 27.04.2018).

دموکراسی سوریه با توپ و تانک تقویت نمی‌شود/متناسب با شرایط درباره برجام تصمیم “می‌گیریم/ برنامه‌ای برای حضور در انتخابات ندارم” (Demokrasiyi suriye ba top ve tanktagviyet ne mi şod/mutenaseb ba şerayet eyti derbareyi bercam tesmim mi girim/bernameyi berayi hazur der entahabat nedarem)”, *Fars Haber Ajansı*, <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13950910000211>, (Erişim Tarihi: 30.04.2018).

“Factsheet: The Iranian-Backed Militias Propping up Assad”, *The Tower*, <http://www.thetower.org/5597-factsheet-the-iranian-backed-militias-propping-up-assad/>, (Erişim Tarihi: 20.04.2018).

“For a Democratic Secular Iran. For Peace and Prosperity in the Middle East”, 1 Ocak 2018, <http://www.azarmehr.info/>, (Erişim Tarihi: 27.04.2018).

“Iran, Syria Sign Defense Agreement”, *Y News*, <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3263739,00.html>, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

“Iran’s Support for Syria Pragmatic, not Religious (or, Who Are the Alawites?)”, *Informed Comment*, <https://www.juancole.com/2015/08/secular-alawites-crescent.html>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

“İran PKK’ya Füze Fırlatma Rampası Gönderdi”, *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/iran-pkk-ya-fuze-rampasi-gonderdi/dunya/detay/2204001/default.htm>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

“İran’dan Afganistan’a Paralı Askerlik Merkezi”, *Dünya Bülteni*, <http://www.dunyabulteni.net/dunya/367076/suriyeli-kurt-lider-Assad-pydyi-kullaniyor>, (Erişim Tarihi: 27.05.2017).

“İran’dan Net Sözler: Suriye’yi Böldürmeyeceğiz”, *Ulusal Kanal*, <http://www.ulusalkanal.com.tr/m/?id=93731>, (Erişim Tarihi: 15.05.2017).

“İran'ın Suriye'deki Varlığı Hakkında Bilinmeyenler”, <http://islamivahdet.com/iranin-suriyedeki-varligi-hakkinda-bilinmeyenler/>, (Erişim Tarihi: 16.05.2017).

“Musa al Sadr: The Untold Story”, *Al-Awsat*, <https://eng-archive.aawsat.com/theaawsat/features/musa-al-sadr-the-untold-story>, (Erişim Tarihi: 27.04.2018).

“Seven Ways Iran Spends Its Money in the Syrian War”, *Al-Awsat*, <https://aawsat.com/english/home/article/1208736/seven-ways-iran-spends-its-money-syrian-war>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

“Suriye'deki İran Destekli Şiiler Assad Rejimini Devirecek”, *T24*, <http://t24.com.tr/haber/suriyedeki-iran-destekli-siiler-Assad-rejimini-devirecek,347038>, (Erişim Tarihi: 20.05.2017).

“Suriye'deki İthal Şii Savaşçılar/Suriye'de İç Savaş”, *Al Jazeera*, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/suriyedeki-ithal-sii-savascilar>, (Erişim Tarihi: 15.05.2017).

“Suriye'nin Dini ve Etnik Haritası”, *Al Jazeera*, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/suriyenin-dini-ve-etnik-haritasi>, (Erişim Tarihi: 23.05.2017).

“Trump Dış Politika Önceliklerini Açıkladı”, *NTV*, http://www.ntv.com.tr/dunya/trump-dis-politika-oceliklerini-acikladi,kX_8Vnc_fkKBx1gTklRkrw?_ref=infinite, (Erişim Tarihi: 24.05.2017).

“Trump'tan ABD'yi Sarsan Sözler: Bu Bir İlk!”, *Süper Haber*, <http://www.superhaber.tv/abdden-tartisma-yaratacak-iran-iddiasi-23895-haber>, (Erişim Tarihi: 23.05.2017).

Avrupa Komisyonu, *Basın Açıklaması*, Strazburg 14 Mart 2017.

BABI, Eslam Ezzati, “İran ve Türkiye Arasında Stratejik İşbirliği Arayışları”, Mehmet Seyfettin Erol, der., *Türk Dış Politikasında Strateji Arayışları Türkiye'nin Güncel Güvenlik Sorunları Ülkeler, Bölgeler, Örgütler*, Barış Kitap, Ankara 2011, s. 213-234.

BASSAM, Laila-Andrew Osborne, “Iran Troops to Join Syria War, Russia Bombs Group Trained by CIA”, *Reuters*, 2 Ekim 2015, <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-russia-syria-idUSKCN0RV41020151002>, (Erişim Tarihi: 28.05.2017).

CASAGRANDE, Genevieve, “How Iran Learning From Russia in Syria”, *Institute of The Study War*, 3 Şubat 2017, <http://www.understandingwar.org/backgrounder/how-iran-learning-russia-syria>, (Erişim Tarihi: 17.05.2017).

COP, Burak, “Suriye’yi Anlamak: Baas Nasıl Doğdu?”, *NTV*, 29 Kasım 2011, <http://www.ntv.com.tr/dunya/suriyeyi-anlamak-Baas-nasil-dogdu,PGZtoNqZ9EC8GdShJjaYhg>, (Erişim Tarihi: 19.05.2017).

ÇELİK, Kadir Ertaç, “İslam Devrimi Sonrası İran’da Kimlik ve Dış Politika: Konstrüktivist Bir Bakış”, *Bölgesel Çalışmalar Dergisi*, 1(1), Yaz 2016, s. 251-274.

ÇELİK, Kadir Ertaç, “Kimlikler Güç Dengesi İttifaklar: Kazakistan Örneği”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2017, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

EROL, Mehmet Seyfettin “İran Trump’a Nasıl Bir Cevap Verecek?”, *ANKASAM*, 14 Mayıs 2018, <https://ankasam.org/iran-trump-nasil-bir-cevap-verecek/>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

EROL, Mehmet Seyfettin, “İran İstisnailiği...”, *ANKASAM*, 4 Ocak 2018, <https://ankasam.org/iran-istisnailigi/>, (Erişim Tarihi: 20.04.2018).

EROL, Mehmet Seyfettin, “Soçi Düzeni...”, *ANKASAM*, 23 Kasım 2017, <https://ankasam.org/soci-duzeni/>, (Erişim Tarihi: 10.10.2018).

EROL, Mehmet Seyfettin-Ahmet Sait Altın, “Türk Dış Politikasında Afrika: “Osmanlı Mirası Üzerine Ortak Gelecek-Etkinlik Arayışları”, *Türk Dış Politikasında Güvenlik Arayışları “Temel Faktörler, Kavramlar, Aktörler, Süreç ve Gelişmeler”*, Mehmet Seyfettin Erol-Ertan Efeğil, der., Barış Kitabevi, Ankara 2012, s. 206-225.

EROL, Mehmet Seyfettin-Arzu Celalifer Ekinci, “İran’ın Orta Asya Politikası: İşbirliği Arayışları ve Güvenlik Sorunu”, Mehmet Seyfettin Erol, der., *Avrasya’nın Değişen Jeopolitiği Yeni Büyük Oyun*, Barış Platin Kitabevi, Ankara 2009, s. 379-446.

EROL, Mehmet Seyfettin-Kadir Ertaç Çelik, “Türk Dünyası’nda İşbirliği Denemesi: Türk Keneşi ve Kazakistan”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 17(2), Kış 2017, s. 15-32.

EROL, Mehmet Seyfettin-Şafak Oğuz, "Hybrid Warfare Studies and Russia's Example in Crimea", *Gazi Akademik Bakış*, 9(17) Kış 2015, s. 261-277.

GÖLPINARLI, Abdülbaki, *Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik*, Kapı Yayınları, İstanbul 2016.

GRINBERG, Alex, "Iran and Russia: Similarities and Implications for Decisionmaking", *Rubin Center*, <http://www.rubincenter.org/wp-content/uploads/2015/11/Grinberg-YC-au1-COMPARED-PDF.pdf>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

HELFONT, Samuel, "The Sunni Divide: Understanding Politics And Terrorism in The Arab Middle East", *Center on Terrorism and Counterterrorism at the Foreign Policy Research Institute*, November 2009.

KAPAN, İsmail, "İrak'ı Kim Yönetiyor?", *Akademik Perspektif*, 28 Haziran 2016, <http://akademikperspektif.com/2016/06/28/iraki-kim-yonetiyor/>, (Erişim Tarihi: 24.05.2017).

ORHAN, Duygu Dersan, "Syrian Crisis as a Proxy War: A New Cold War Started?", *Akademik Orta Doğu*, 10(2), 2016, s. 91-104.

ORHAN, Oytun, "The Shiite Militias in Syria and Political Solution", *ORSAM*, 26, Haziran 2015, s. 1-16.

POLLOCK, David-Ahmed Ali, "Assad's Iraqi Lifeline: Naming, Shaming and Maiming It", *WINEP Policy Watch*, 1843, 8 Eylül 2011.

SİNKAYA, Bayram, "Suriye Krizi Çerçevesinde İran-PYD İlişkileri: Taktik Ortaklık", *Ortadoğu Analiz*, Eylül-Ekim 2015, 7(20), s. 50-52.

ŞEN, Gülriz, "İran ve 'Arap Baharı': Bağlam, Söylem ve Siyaset", *Ortadoğu Etütleri Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 3(2), s. 95-118.

TEMİZER, Selen vd., "Suriye'de İran Destekli Milis Sayısı 18 Bine Ulaştı", *Anadolu Ajansı*, 12 Mayıs 2016, <http://aa.com.tr/tr/dunya/suriyede-iran-destekli-sii-milis-sayisi-18-bine-ulasti/570922>, (Erişim Tarihi: 20.05.2017).

WRIGHT, Robin-Peter Baker, "Iraq, Jordan See Threat from Iran", *Washington Post*, 8 Aralık 2004.

YILMAZ ŞAHİN, Türel, *Uluslararası Politikada Ortadoğu*, 3. Baskı, Barış Kitap, Ankara Nisan 2011.

"راه دیپلماتیک ایران برای مبارزه با رژیم صهیونیستی" (Se (3) rahi diplomatiki irani berayi mübarezehi ba rejimi siyonisti)", *Farda News*, <https://bit.ly/2ra5hc1>, (Erişim Tarihi: 27.04.2018).

"جنگ بعدی رژیم صهیونیستی و حزب الله به چه شکل خواهد بود؟", ("Cengi bağdi siyonisti ve hizbullahi be çe şekli hahed bud?)", *Fars Haber Ajansı*, <http://www.farsnews.com/13961120001342>, (Erişim Tarihi: 27.04.2018).

Structured Abstract

In general Iran and Syria are contrasting states of the Middle East. Another point to be considered is their belonging to the Shia sect of Islam which is contrary to the common sect of region's Muslim countries. Their difference is not limited with only sectarian contradictions but also by the way of their political views. Almost every country in the Middle East endeavours change in Syria's regime. Iran wants to protect the Assad administration. This point is beneficial for Assad regime, because it provides legitimacy for the Alawite government. However, this condition is crucial for the Tehran administration. This because if the Assad is removed from power, the Iranian regime be interrogated. Therefore, Iran is mobilising all its power to protect the only Shiite government in Middle East besides its own.

Superpowers, regional powers and actors are expecting a change of Syrian regime with a new democratic administration. Yet, the actions of the Assad regime and Tehran does not hinder the action of other states and powers. For this reason, Iran sends Shiite militias which come from each corner of the region for exterritorial actions. It must be said that Iran motivates militias via money, ideology and other viable options. First of all, Iran doesn't provide residence permission to refugees (generally Afghanis) anymore who used to obtain permissions easier. Iran stipulates them to attend the civil war in Syria first, so that their family would get the permission. Other ways to impress Shiite militias is by offering them very comfortable life and Iranian citizenship. Therefore, poor militias are keener to accept joining Shiite forces in Syria.

Many states voice their complaints about the regional activity of Iran which is damaging their interests in the Middle East and threatening their border security. The spread of Shia belief in proportions is the national objective of Iran. By this way the country provides its own borders safety. In accordance with its objective Iran wants to compose the "Shiite Crescent" which includes particularly Iraq, Syria and Lebanon. Syria has a special importance among counted countries. Because Syria is governed

by the Shiite regime. That's why protecting the Assad regime is crucial for the future of Iran's government. If Iran is able to testify that the Shiite regime can able to stay in power, its system will proceed by gaining strength. Despite its own public riots, due to economic turmoil, which is related with the external support to Shiite militias, the regime is still insisting on to continue its aid to stay strong.

Iran noticed that if it can't gain support of other states, the isolation implemented on its politics will be more effective than today. That's why Iran has restored its relations with Turkey in favour of Russia. Thus, the triad of Turkey, Russian and Iran began seeking a settlement for the Syrian issue. Despite having different interests, they came to terms on Syria's territorial integrity. However, Turkey's "Olive Branch" operation has ruined Iran's plan once again. Although, Iran was totally against the operations, it didn't react much. This is because, their cooperation including peace in Syria, has been providing Iran more respect than before.

Iran is still dispatching Shiite militias to Syria. However, international powers began to lack patience towards Iran's activities in other countries with Shiite minorities. That's why they begun to react to Iran's activities especially in Syria. First of all, Israel's operations against the Iranian military bases are designated to stop Shiite militias presence in Syria.

Backing the proxy warriors is the new strategy of great powers to hide their devastating activities. Iran is also acting in such way to exert less effort and money. Iran spends less money to Shiite militias than its own military and with manipulations it gathers militias under a single divine aim. The success of such practice cannot be ignored too.

It should be mentioned that the Assad regime wouldn't keep up so long without Iran's backing. Donation from Iran includes; money, investments, military supports and militias. Additionally, from time to time, Iran resorts to other tactics which are deemed dangerous. Supporting the terrorist groups including PKK and DAESH was one

of the ways Iran benefited. However, in general, Iran is using the way of backing Shiite militias composed of Iraqi, Syrian, Lebanon's Hezbollah, Afghan and Pakistani units. As a result, Shiite militias who are deceived through many ways are one of the dangers that the Middle East face.